



**Leena Helle**  
**Kirsi Helstelä**  
**Virve Pihlajamäki**  
**Jenni Pohjonen**  
**Maria Puronaho**  
**Mervi Selkälä**

Diakonia-ammattikorkeakoulu  
Sosiaali- ja terveysalan YAMK-tutkinto  
Sairaanhoitaja (YAMK)  
Sosionomi (YAMK)  
Opinnäytetyö, 2022

# **SEURAKUNTIEN TOIMINNAN MUUTOS JA ALUEELLISET KEHITYSTRENDIT**

**Prosessikuvaus tutkimuksen vaiheista vuodelta 2022**



## TIIVISTELMÄ

Leena Helle, Kirsi Helstelä, Virve Pihlajamäki, Jenni Pohjonen, Maria Puronaho & Mervi Selkälä

Seurakuntien toiminnan muutos ja alueelliset kehitystrendit. Prosessikuvaus pitkäikäistutkimuksen vuoden 2022 tutkimuksen vaiheista.

51 s. ja 3 liitettä

Lokakuu, 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sairaanhoitaja (YAMK), Sosionomi (YAMK)

Arvo- ja yhteisölähtöinen työn kehittäminen

Seurakuntien toiminnan muutos ja alueelliset kehitystrendit -pitkäikäistutkimuksen tarkoituksena on laadullisen tutkimuksen avulla täydentää ja syventää seurakuntien työstä saatavilla olevaa määrällistä aineistoa ja tukea työn kehittämistä. Tavoitteena on koota tietoa seurakuntien elämästä, toimintaympäristöstä, toiminnan muutossuunnista ja merkityksestä sekä muutoksen mahdollisista alueellisista eroista. Tämä raportti on prosessikuvaus vuoden 2022 tutkimuksesta, joka oli suunnitellun pitkäikäistutkimuksen ensimmäinen tutkimuskierron ja kuuden ylempään ammattikorkeakouluopiskelijan opinnäytetyö.

Tutkimusaineisto kerättiin fokusryhmähaastatteluilla, jotka toteutettiin 25 seurakunnassa eri puolilla Suomea kevään 2022 aikana. Yhteydet seurakuntiin luotiin tuomiokapitulien tuella. Seurakunnat edustivat kooltaan niin suuria kuin pieniä ja sisälsivät sekä kaupunki- että maaseutumaisia seurakuntia. Haastateltavina oli seurakuntalaisia, seurakuntien luottamushenkilöitä sekä työntekijöitä. Tuotettu aineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysiä.

Tuloksissa seurakuntien tehtävässä korostuivat kohtaaminen, läsnäolo ja rinnalla kulkeminen. Alueelliset erot näkyivät seurakuntien roolissa julkisessa tilassa. Arvomuutos tunnistettiin selkeimmin pääkaupunkiseudulla, missä oli tarve sanoittaa työtä uudelleen. Yhteistyötä tehtiin eri työalojen välillä ja se nähtiin tärkeäksi kaikissa seurakunnissa. Sitä tulisi kuitenkin kehittää projektiluontoisesta organisoidummaksi. Yhteistyön odotuksia tuli myös seurakuntien ulkopuolelta. Rooli uskonnollisena toimijana asetti kuitenkin tälle rajoja. Seurakuntalaisten osallisuuden vapaaehtoistyössä nähtiin vahvistuneen, ja samanaikaisesti työssä oli näkyvässä suuntaus kokoavasta toiminnasta enemmän avoimiin, matalan kynnyksen kohtaamisiin.

Johtopäätöksenä voitiin todeta seurakuntien toiminnan olevan muutoksen kourissa toimintaympäristön muuttuessa. Prosessi etenee eri seurakunnissa hyvin eri tahdissa. Alueellisesti muutos tuli selvimmän esille erityisesti pääkaupunkiseudulla ja isommissa kaupungeissa.

Asiasanat: alueellisuus, arvomuutos, evankelisluterilainen kirkko, kirkon jäsenyys, kohtaaminen, kvalitatiivinen tutkimus, pitkäikäistutkimus, seurakuntaelämä, toimintakulttuuri, toimintaympäristö, yhteistyö

## ABSTRACT

Leena Helle, Kirsi Helstelä, Virve Pihlajamäki, Jenni Pohjonen, Maria Puronaho and Mervi Selkälä

The change in the operation of parishes and regional development trends. A Process Report of a Survey Study.

51 p, 3 appendices

October 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Master's Degree Programme in Value and Community Based Development of Work

Master of Social Services, Master of Health Care

The purpose of the research on the change in the operation of parishes and regional developmental trends is to contribute to and complement the body of quantitative data on this work and support its developments through qualitative research. The object is to compile information on the daily life, operating environment, operational directions and impacts, and possible regional variations in the work of different parishes. This report is a description of the process of research carried out in 2022, which was the first round of research and constitutes the thesis of six Master's students in Social Services.

The data was collected by means of focus group interviews carried out in 25 different parishes across Finland in the spring of 2022. The connections with the parishes were created with the help of Diocesan offices. They represented parishes both small and large, rural and urban. Those interviewed were parishioners, parish trustees and employees. The data was produced using content analysis.

The results highlighted certain methods as the mission of the parishes: encountering people, being present, and accompanying them. Regional variations were observed in the role of parishes within the public space. The shift in values was most pronounced in the capital region, where there was a need to redefine the work. Collaboration occurred between different professional disciplines, and this was seen as important in all parishes. Interdisciplinary collaboration should, however, be developed from a project-based to a more organized approach. Expectations of collaboration also came from outside the parishes; however, their role as religious actors placed certain limits on this. The participation of parishioners in volunteer work was observed to have increased, and simultaneously there was an apparent shift from the structured gathering of parishioners to more open, low threshold encounters.

In conclusion, the functioning of the parishes is in flux as their operating environment changes. The process is advancing at highly variable rates between different parishes. In regional terms, the change was most apparent in the capital region and in larger cities.

Key words: regionality, shift in values, Evangelical Lutheran Church, church membership, encounter, qualitative research, longitudinal study, parish life, operational culture, operating environment, collaboration

Student(s)  
Title of thesis

## Sisällys

1 JOHDANTO .....	4
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE.....	6
3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET .....	9
3.1 Tutkimuksen teemojen yhteinen tietoperusta .....	9
3.2 Seurakuntien tehtävä paikallisesti ja osana maailmanlaajaa kirkkoa ..	11
3.3 Toimintaympäristön arvot ja asenteet .....	13
3.4 Erilaisten hengellisten suuntausten vaikutus seurakunnan alueella....	14
3.5 Työalarajat ylittävä ja moniammatillinen yhteistyö .....	15
3.6 Paikalliset yhteistyökumppanit .....	16
3.7 Seurakunnan rooli ja vaikutusvalta .....	17
3.8 Seurakuntalaisten vahvistuva osallisuus ja toimintamahdollisuudet ...	18
3.9 Kohtaamisen kehittyvät muodot .....	19
4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA PROSESSIKUVAUS .....	20
4.1 Kvalitatiivinen tutkimus ja haastattelukysymysten laatiminen.....	20
4.2 Haastattelun arkea ja litterointia .....	24
4.3 Aineiston analyysi .....	26
4.4 Tutkimusraportin koostaminen ja julkaisu .....	27
5 TULOKSET .....	29
5.1 Seurakunnan tehtävä, muuttunut toimintaympäristö ja erilaiset hengelliset suuntaukset.....	29
5.2 Toimintaympäristö ja yhdessä tekeminen .....	31
5.3 Seurakunnan osallisuus ja kohtaamisen kehittyvät muodot.....	33
6 ARVIOINTI JA AMMATILLINEN KASVU .....	34
6.1 Eettiset näkökulmat ja luotettavuus.....	34
6.2 Tavoitteiden toteutuminen ja tulosten arviointi .....	35
6.3 Oma ammatillinen kasvu.....	36
6.4 Huomiota tuleviin tutkimuksiin.....	44
LÄHTEET.....	47
LIITE 1. Haastattelukysymykset.....	52

LIITE 2. Tietosuojaseloste .....	54
LIITE 3. Esimerkkejä analysoinnin eri vaiheista .....	57

## 1 JOHDANTO

Seurakuntien muutos ja alueelliset kehitystrendit -tutkimuksen suunnittelu lähti liikkeelle vuonna 2020. Diakonia-ammattikorkeakoulu lähti kehittämään tutkimusta yhteistyössä kirkkohallituksen toiminnallisen osaston sekä kirkon tutkimuksen ja koulutuksen kanssa. Haluttiin kehittää tutkimustyökalu, jolla voitaisiin tarkastella pitkällä aikavälillä eri alueilla olevien seurakuntien toiminnan muutosta ja kehityksen suuntaa. Tutkimusseurakunniksi valikoitui vuoden 2021 aikana yhteensä 25 erikokoista ja eri alueita edustavaa seurakuntaa. Vuoden 2022 aikana tutkimus eteni haastatteluiden kautta valmiiksi ensimmäiseksi tutkimusraportiksi.

Arvo- ja yhtenäiskulttuuri ovat viime vuosikymmeninä olleet murroksessa, ja digitalisaatio ja kansainvälistyminen ovat nopeasti muuttaneet yhteiskuntaa. Myös erilaiset globaalit kriisit edellyttävät nopeaa muutosta yhteiskunnassa. Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten keskellä on myös mukana Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja sen toimintaympäristö.

Toiminnan uudistaminen edellyttää tutkimukseen perustuvaa tietoa ja ymmärrystä siitä, mitä toimintaympäristössä tapahtuu, ja mitkä ilmiöt vaikuttavat kulttuurisissa ja uskonnollisissa muutosvirtauksissa. Toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin on vaikuttanut väistämättä ja nopealla aikataululla myös ajankohtainen maailmantilanne, muun muassa covid-19-pandemia ja Venäjän hyökkäyksen seurauksena syttynyt sota Ukrainaa kohtaan. Poikkeusolot väistämättä muuttavat seurakuntien toimintaa.

Tutkimus liitettiin osana Diakonia-ammattikorkeakoulun Arvo- ja yhteisölähtöinen työn kehittäminen opintoja ja siihen liittyvää opinnäytetyöprosessia. Tutkimus oli työelämälähtöinen ja seurakuntatyön kehittämistä tukeva laadullinen tutkimus. Käytännön tutkimustyön toteuttamisesta ja raportin kirjoittamisesta vastasivat ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijatutkijat Leena Helle, Kirsi Helstelä, Virve Pihlajamäki, Jenni Pohjonen, Maria Puronaho ja Mervi Selkälä. Tutkimuksen ja raportin kirjoittamisen ohjauksesta ja toteutuksesta vastasivat Diakin yliopettaja Mikko Malkavaara ja lehtori Päivi Thitz. Prosessin tukena toimi

ohjausryhmä, jossa olivat mukana Turun arkkihiippakunnan dekaani Mika Noke-lainen, Kirkkohallituksen toiminnallisen osaston johtaja, kirkkoneuvos Petri Määttä, Kirkon tutkimuksen ja koulutuksen johtaja Hanna Salomäki ja vt. johtaja Veli-Matti Salminen sekä tutkija Niko Huttunen (vuonna 2022).

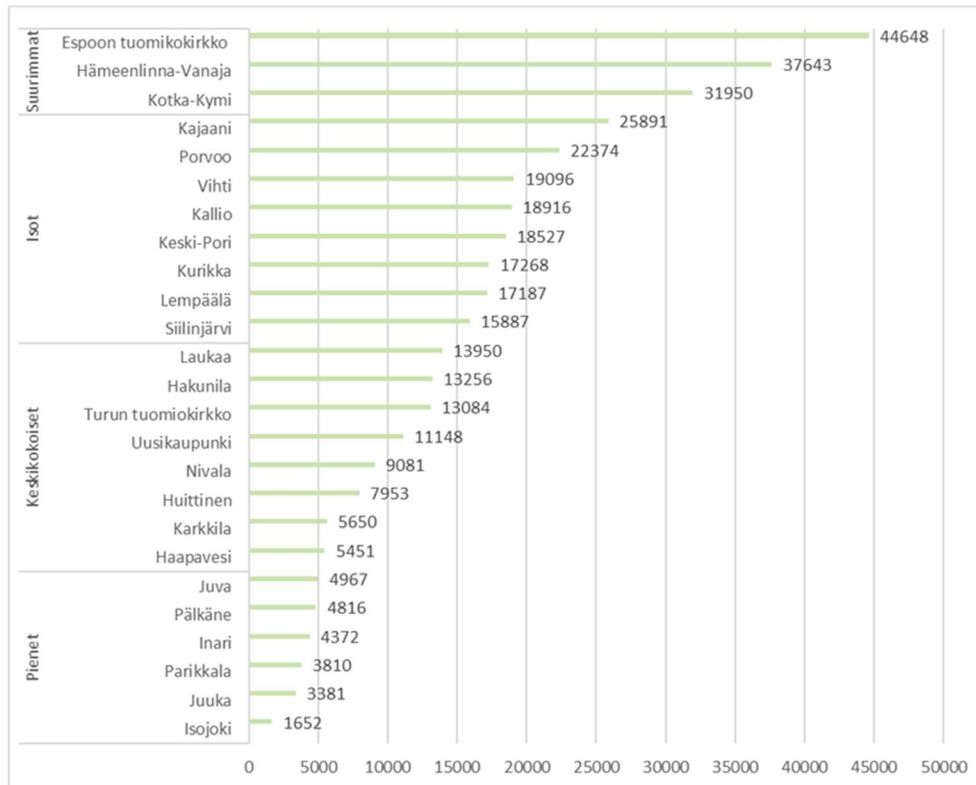
Tämä raportti on prosessikuvaus vuoden 2022 tutkimuksesta, ja siitä miten ja miksi seurakuntien muutos ja alueelliset kehitystrendit -pitkittäistutkimus tehtiin. Kerromme myös siitä, mitä me tutkijaopiskelijat opimme prosessin aikana. Pitkit-täistutkimusta jatketaan kahden vuoden kuluttua seuraavien ylemmän ammatti-  
korkeakoulun opiskelijatutkijoiden voimin, ja tämä raportti ei vielä niinkään kuvaa seurakuntien muutostilannetta, vaan kartoittaa erityisesti alkuvuoden 2022 seu-  
rakuntien erityispiirteitä ja lähtötilannetta sellaisenaan. Seurakuntien muutos ja alueelliset kehitystrendit -pitkittäistutkimus on luettavissa verkossa <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4311/viewmode=previewview>  
Tämä raportti on kuvaus tämän tutkimuksen toteuttamisesta.

## 2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE

Seurakuntien muutos ja alueelliset kehitystrendit -pitkittäistutkimus syntyi tarpeesta tuoda esille toimintaympäristön muutoksia ja toimintakulttuurin kehittymistä erilaisissa seurakunnissa. Tutkimus on osa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Diakin tutkimustoiminnan yhteistyötä ja sen suunnittelu lähti liikkeelle vuonna 2020. Pitkittäistutkimuksen tarkoitus on tutkia haastattelujen kautta ajan-kohtaisia ilmiöitä ja tuoda näkyväksi seurakuntien moninaisuutta. Tutkimuksella halutaan tuottaa nimenomaan laadullista tietoa seurakuntien tilanteesta olemassa olevan tilastollisen aineiston rinnalle.

Vuoden 2021 aikana Diakissa kehitettiin tutkimusasetelmaa yhdessä kirkkohallituksen toiminnallisen osaston sekä kirkon tutkimuksen ja koulutuksen kanssa. Tutkimus haluttiin liittää osaksi ylempää ammattikorkeakoulututkintoa ja erityisesti osaksi Arvo- ja yhteisölähtöinen työn kehittäminen -tutkinnon opintoja ja siihen liittyvää opinnäytetyöprosessia. Yhteydet kumppaniseurakuntiin luotiin tuomiokapitulien tuella. Kumppaniseurakunniksi valikoitui jokaisesta suomenkielisestä hiippakunnasta kolme tai neljä erikokoista ja erilaisia alueita edustavaa seurakuntaa. Yhteensä seurakuntia oli tutkimuksessa mukana 25. (Kuvio 1.)





Kuvio 1. Tutkimus seurakuntien jäsenmäärät 31.12.2021 (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-a).

Koko tutkimusprosessin ajan opiskelijatutkijoiden tukena olivat Diakin opettajat ja tutkimuksen ohjausryhmä. Ohjausryhmässä mukana olivat Kirkkohallituksen toiminnallisen osaston johtaja, kirkkoneuvos Petri Määttä, Kirkon tutkimuksen ja koulutuksen johtaja Hanna Salomäki ja vt. johtaja Veli-Matti Salminen sekä tutkija Niko Huttunen (vuonna 2022) sekä Turun arkkhiippakunnan dekaani Mika Nokelainen. Tutkimuksen ohjauksesta ja toteutuksesta vastasivat Diakin yliopettaja Mikko Malkavaara ja lehtori Päivi Thitz. Taloudellisesti tutkimuksen mahdollisti kirkkohallituksen Diakille myöntämä TKI-rahoitus. Tutkimuksen toteuttivat ja raportin kirjoittivat ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tutkijaopiskelijat Leena Helle, Kirsi Helstelä, Virve Pihlajamäki, Jenni Pohjonen, Maria Puronaho ja Mervi Selkälä.

Tutkimuksen tavoitteena oli koota tietoa seurakuntien toimintaympäristöstä ja arvojen muutoksista. Lisäksi tavoitteena oli tarkastella seurakuntien toimintakulttuurin muutoksia, seurakuntalaisten osallisuutta ja toimijuuden kehittymistä. Esille nostettiin myös alueellisia muutostrendejä sekä eroteltiin yhdistäviä ja

erottavia piirteitä erikokoisista ja eri alueilla olevista seurakunnista. Tutkimus koostui kolmesta teemasta, joilla oli omat tutkimuskysymykset.

Ensimmäisessä teemassa "Toimintaympäristö ja arvojen muutos" kysyttiin, mikä on seurakunnan tehtävä paikallisesti ja osana maailmanlaajaa kirkkoa, millaiset ovat seurakunnan toimintaympäristön arvot ja asenteet ja millainen on muiden hengellisten suuntausten vaikutus seurakunnassa. Toisessa teemassa "Toimintakulttuuri ja yhdessä tekeminen" kysyttiin, millaista työalarajat ylittävää yhteistyötä seurakunnassa on, mitkä ovat paikalliset yhteistyökumppanit ja mikä on seurakunnan rooli ja vaikutusvalta paikkakunnalla. Kolmannessa teemassa "Seurakuntalaisten osallisuus ja kohtaamisen kehittyvät muodot" kysyttiin, mitkä ovat seurakuntalaisten osallisuus- ja toimintamahdollisuudet ja millaisia kohtaamisen kehittyviä muotoja on seurakunnassa.

### 3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

#### 3.1 Tutkimuksen teemojen yhteinen tietoperusta

Seurakuntien toiminnan muutos ja alueelliset kehitystrendit -pitkittäistutkimuksen tietoperusta pohjautuu aikaisempiin tutkimuksiin, tilastoihin ja käsiteltäviin teemoihin liittyvään kirjallisuuteen. Kirkkohallituksen tuottamat tilastot antavat perustietoa seurakuntien jäsen- ja työntekijätilanteesta, alueellisesta kirkkoon kuuluvuudesta sekä toteutuneesta toiminnasta. Tutkimuksen taustamateriaalina käytettiin myös kirkon nelivuotiskertomusta 2016–2019 (Kirkon kehittämistyön tukena ja Uskonto arjessa ja juhlassa), kirkon työtä ohjaavia strategiadokumentteja, kirkkolakia, ja kirkkojärjestystä.

Lisäksi käytettiin Sitran selvityksiä 162 (Megatrendit 2020), Sitran selvityksiä 200 (Heikot signaalit 2022. Tarinoita tulevaisuuksista) sekä Kantar TSN Oy:n tekemää galluputkimusta nuorten tulevaisuusajatuksista. Erityisesti alueellista toimintaympäristöä koskeva tietoperusta rakennettiin tilastokeskuksen tuottamien tilastojen, kuntien ja kuntaliiton nettisivujen sekä Ympäristökeskuksen vuonna 2020 julkaiseman uuden kaupunki–maaseutualueluokituksen pohjalle.

Tutkimuksessa on kolme isompaa temaattista kokonaisuutta, jotka jakautuvat kaikkiaan yhdeksään tutkimusteemaan. Nämä kokonaisuudet nähtiin ajankohtaisiksi ja tärkeiksi nimenomaan seurakuntien toiminnan muutoksen näkökulmasta. Seurakuntien toimintaympäristö ja sen arvot ovat ison muutokset kourissa, mikä tuo väistämättä muutoksia myös seurakuntien toimintaan, ja jo seurakuntien kontekstuaalisen olemuksen vuoksi vaatii reagoimista asiaan. Verkostoitumisen ja yhdessä tekemisen merkitys korostuvat monimutkaistuvassa toimintaympäristössä ja taloudellisten resurssien pienentyessä. Lisäksi seurakuntalaisten roolin vahvistaminen on keskeisesti esillä kirkon työtä ohjaavissa strategioissa.

Toimintaympäristön ja arvojen muutos -kokonaisuuden alla käsitellään seurakuntien tehtävää paikallisesti ja osana maailmanlaajaa kirkkoa, toimintaympäristön arvoja ja asenteita sekä erilaisten hengellisten suuntausten vaikutusta

seurakunnan alueella. Toimintakulttuuri ja yhdessä tekeminen -kokonaisuuden alla käsitellään työalarajat ylittävää yhteistyötä, paikallisia yhteistyökumppaneita sekä seurakunnan roolia ja vaikutusvaltaa paikkakunnalla. Kolmannessa teematisessa kokonaisuudessa, seurakuntalaisten osallisuus ja vuorovaikutuksen kehittyvät muodot, käsitellään osallisuutta ja kehittyviä vuorovaikutuksen tapoja, seurakuntalaisten osallisuutta ja toimintamahdollisuuksia sekä kohtaamisen kehittyviä muotoja. Jokaiseen tutkimusteemaan liittyvät keskeiset käsitteet ja tietoperusta esitellään omana kokonaisuutenaan. Yhteisiä, kaikkiin osa-alueisiin liittyviä käsitteitä, ovat seurakuntaa, kirkkoa ja alueellisuutta koskevat käsitteet.

Sana seurakunta voi viitata niin jumalanpalvelusta yhdessä viettävään yhteisöön, aktiivisimpien uskovien muodostamaan ydinjoukkoon, paikalliseen osaan organisoitua kirkkoa kuin kaikkiin kristittyihin yhdessä, jolloin se esiintyy synonyymina sanan kirkko kanssa. Kirkko taas voi merkitä paitsi kristittyjen yhteisöä myös rakennusta. Sanat seurakunta ja kirkko voivatkin aiheuttaa hämmennystä ja olla vaikeasti määriteltäviä niiden saamien moninaisten, osittain päällekkäisten sisältöjen takia.

Raamatusta löytyy vain yksi sana, ekklesia, jolla viitataan kristittyjen yhteisöön. Eri Raamatun käännöksissä termi on voitu kääntää joko sanalla seurakunta tai kirkko. Suomessa tässä on nähtävissä eroja myös eri kirkkokuntien kesken. Luterilaisen kirkon käyttämä käännös puhuu useimmiten seurakunnasta, mutta katolisen ja ortodoksisen kirkon käyttämä käännös kirkosta. (Saarinen, 2016.)

Tässä tutkimuksessa seurakunnalla tarkoitetaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon paikallisia seurakuntia, kirkolla Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa ja universaalista kirkosta käytetään termiä maailmanlaaja kirkko.

Alueellisuus liittyy kiinteästi Suomessa kirkon organisoitumiseen. Kirkkolaki määrittelee, että seurakuntajaon on noudatettava kuntajakoa ja seurakunnan jäsenyys määräytyy asuinkunnan mukaan. Ainoastaan kielellisistä syistä samalla alueella voi olla kaksi seurakuntaa. (L 1054/1993 3, § 2–3.) Tämän parokiaaliseksi kutsutun alueellisen seurakuntajärjestyksen taustalla näkyvät historialliset vaikutukset katoliselta ajalta sekä vanhasta pitäjälaitoksesta (Malkavaara, 2017, s. 46).

Kuntaliitosten myötä, aluerakenteessa sekä kaupunkien nimissä tapahtuneiden muutosten jälkeen vanha jako kaupunkeihin ja maalaiskuntiin ei enää kuvaa nykytilannetta. Kunnan alueella on hyvin erilaisia alueita. Suomen ympäristökeskus ja Oulun yliopiston maantieteen laitos kehittivät vuonna 2013 paikkatietoaineistoon pohjautuvan uuden luokituksen, joka korvaa kuntarajoihin perustuvan luokittelun kaupungin ja maaseudun välillä sekä maaseudun entisen kolmijaon. (Helminen ym., 2014, s. 3.)

Uusi alueluokitus jakaa Suomen maantieteellisesti seitsemään eri alueluokkaan. Niistä kolme on kaupunkialueita: sisempi kaupunkialue, ulompi kaupunkialue ja kaupungin kehysalue. Maaseutualueet rajataan kaupunkien kehysalueiden ulkopuolelle: maaseudun paikalliskeskukset, kaupungin läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. (Helminen ym., 2014, s. 9–12.)

Uudessa paikkatietopohjaisessa luokittelussa luokat rajautuvat vapaasti. Uusi luokitus luonnehtiikin yksittäisen paikan sijaan alueita (Helminen ym., 2014, s. 7). Tässä tutkimuksessa uutta luokittelua ei käytetty.

### 3.2 Seurakuntien tehtävä paikallisesti ja osana maailmanlaajaa kirkkoa

Suomessa kirkon jäseneksi kastettu henkilö on oman paikallisseurakunnan, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Kristuksen maailmanlaajan kirkon jäsen. Kristittyjen yhteisö on olemuksellisesti yksi ja universaali. Maailmanlaaja yhteisö konkretisoituu paikallisina yhteisöinä, seurakuntina ja kirkkoina eri puolilla maailmaa. Paikallisessa yhteisössä ovat läsnä kaikki universaalien kirkon lahjat, se ei ole pelkkä etäispääte, vaan tulkitsee uskoa omassa kontekstissaan (Ahonen, 2012, s. 130.)

Suomen kirkon seurakuntien perustehtävä on määritelty kirkkolaisissa ja kirkkojärjestyksessä. Kirkkolain mukaan ”Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta,

sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä.” (L1054/1993). Kirkkojärjestyksen luvussa kaksi ohjeistetaan tarkemmin seurakunnan tehtävän toteuttamista ja tehtävä jaetaan kolmeen pääosaan: jumalanpalveluksiin, kirkollisiin toimituksiin ja muuhun toimintaan, mihin sisältyvät kristillinen kasvatusta ja opetus, konfirmaatio, sielunhoito, kirkkokuri, diakonia ja lähetystyö. (KJ 1055/1993).

Vaikka kirkkolaissa ja -järjestyksessä määritelty perustehtävä ei ole muuttunut, kirkossa on ollut tarve sanoittaa tehtävää uudella lailla muuttuvassa toimintaympäristössä. Kirkossa on julkaistu 2000-luvun aikana neljä strategiadokumenttia: Läsnaolon kirkko (2002), Meidän kirkko (2007), Kohtaamisen kirkko (2014) ja Ovet auki (2020). Vaikka strategiat on julkaistu kokonaiskirkon tasolla, niiden on tarkoitus auttaa myös paikallisseurakuntia työn kehittämisessä. Kaira (2020, s. 58) on kolmea ensimmäistä strategiadokumenttia vertailevassa tutkimuksessaan todennut kirkon perustehtävän sanoituksen pysyvän niissä hyvin samansuuntaisena. Kohtaamisen kirkko määrittelee tehtäväksi ” kutsua ihmisiä Jumalan yhteyteen sekä rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta”. Uusin strategiadokumentti Ovet auki pitääytyy perustehtävän määrittelyssä samassa sanoituksessa (Suomen ev.lut. kirkko, 2020).

Seurakunnilla on myös tehtäviä osana maailmanlaajaa kirkkoa. Ovet auki ykseydelle ja yhteydelle (Kirkkohallitus, 2021), piispainkokouksen hyväksymä ekumeeninen linjaus, antaa seurakunnille tehtäväksi kasvattaa ymmärrystä kirkon universaalista luonteesta sekä kehottaa ekumeeniseen vieraanvaraisuuteen. Samoin dokumentti Yhteinen todistus – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetystyön peruslinjaus (Kirkkohallitus, 2018) korostaa seurakunnan keskeistä tehtävää ja omistajuutta kirkon missiossa. Suomessa on historiallisesti korostunut kirkon kansallinen luonne, mikä ei ole aina tukenut sellaisen itseymmärryksen syntymistä, johon kuuluisi osallisuus maailmanlaajaan kirkkoon. Saarinen (2005) korostaa vielä 2000-luvun alussa olleen kaksi vastakkaista linjaa, joista ekumeenian ja piispan viran korostaminen vie kohti maailmanlaajaa kirkkoa, kun taas samanaikainen lähiyhteisöjen korostus vahvistaa seurakuntien paikallista roolia.

### 3.3 Toimintaympäristön arvot ja asenteet

Suomalainen arvotutkija Martti Puohiniemi (2022, s. 43–45) kiteyttää arvojen olevan ”opittuja, kulttuurisesti hyväksytyjä elämää ohjaavia päämääriä”. Hän korostaa erityisesti arvojen roolia motiiveina, joissa on kaksi puolta, tieto ja tunne. Arvot toisaalta ylläpitävät pysyvyyttä ja toisaalta mahdollistavat muutoksen. Niiden muutos on hidasta ja siksi arvomuutoksen havaitseminen on vaikeaa. Asenteet taas syntyvät kohtaamisissa ympäristön kanssa ja myönteisinä, kielteisinä tai neutraaleina ohjaavat päättämään toiminnasta (Puohiniemi, 2002, s. 5).

Kristuksen kirkko on sekä maailmanlaaja että paikallinen, ja sen toimintaympäristössä vaikuttavat niin globaalit kuin lokaalit muutokset. Toimintaympäristön arvojen ja asenteiden tietoperustaa haettiin niin suomalaisista, eurooppalaista kuin kansainvälisistä arvomuutoksista ja ajan ilmiöitä käsittelevistä uusimmista tutkimuksista.

Sitran selvityksissä Suomen keskeisiksi tulevaisuuden toimintaympäristöön vaikuttaviksi tekijöiksi eli megatrendeiksi nähdään väestön ikääntyminen ja monimuotoistuminen, verkostomaisen vallan kasvu, teknologian merkityksen korostamisen, talouden muutokset sekä ekologisiin haasteisiin vastaamisen (Dufta, 2020). Sosiologi Juho Saari (2019) toteaa suomalaisen hyvinvointivaltion yleisesti nostaneen kansalaisten elintasoja ja elämänlaatua, mutta hyvinvoinnin heidän epätasainen jakautuminen ja eriarvoistuminen ovat uhkana tulevaisuudessa.

Puohiniemi (2022, s. 15–16) nostaa markkinoiden globalisaation viime vuosikymmenten tärkeimmäksi ympäristöä muuttaneeksi ilmiöksi. Se johtaa myös ihmisten todellisuuksien erilaistumiseen ja siiloutumiseen. Myös Puohiniemi korostaa taloudellisten muutosten merkitystä arvomaailman muutoksessa. Nuorten tulevaisuusajatuksia kartoittaneessa tutkimuksessa ilmenee, että nuoret kantavat huolta ympäristöstä, terveydestä, taloudesta sekä yhteiskunnallisesta ja ulkoisesta turvallisuudesta, vaikka tulevaisuudessa nähdään myös mahdollisuuksia (Limnell ym., 2022, s. 10–11).

Eurooppalaisia arvoja tutkiva European Values Study 2022 nostaa toimintaympäristön muutoksesta esille covid-19-pandemian sekä Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaan. Ne ovat tuoneet aivan uudenlaisia rajoituksia ja valtavan pakolaiskriisin keskelle Eurooppaa. (Halman ym., 2022.)

Globaalisti uskontojen asemaa tarkastellut arvotutkija Ronald Inglehart (2021) näkee maallistumisen kiihtyneen useimmissa maissa. Taustavaikuttajina kehitykselle ovat talouden ja kulttuurin muutokset. Uskontoja ei enää tarvita turvaksi lisääntyneen hyvinvoinnin keskellä ja keskeiseksi nousevat yksilön valintaa korostavat normit. Tulevaisuuden kysymykseksi nouseekin, mitä tapahtuu, kun eriarvoisuus kasvaa markkinavoimien matkassa. Eksistentiaalisen turvallisuuden heiketessä moni etsii elämän tarkoitusta.

### 3.4 Erilaisten hengellisten suuntausten vaikutus seurakunnan alueella

Suomen kirkossa kirkon sisäisiä hengellisiä uudistusliikkeitä kutsutaan herätysliikkeiksi. Luterilaisen kirkon ulkopuolella olevia vapaita suuntia voidaan myös nimittää herätysliikkeiksi. Perinteiset luterilaisen kirkon sisäisten herätysliikkeiden pääsuunnat ovat rukoilevaisuus, herännäisyys eli körttiläisyys, lestadiolaisuus ja evankelisuus. Nämä herätysliikkeet ovat syntyneet 1700–1800-uvuilla. Näissä liikkeissä on tapahtunut jakaantumista ja hajaannusta. Erilaiset näkemykset naisten hyväksymisestä pappisvirkaan jakoivat rukoilevaisuuden kahtia 1990-luvulla. Samaisen pappeuskysymyksen edessä evankelisuus jakaantui kahtia samoihin aikoihin. Lestadiolaisuudessa hajaannus on ollut vielä moninaisempaa. (Salomäki 2017, s. 65.)

Neljän vanhemman herätysliikkeen jälkeen 1900-luvulla syntyi viides herätysliike eli viidesläisyys. Herätysliikkeen sijasta voitaneen paremminkin puhua ryhmittymästä, sillä viidesläisyys on ennemminkin joukko eri järjestöjä. Viidesläisyyden järjestöistä laajimmin levinneitä ovat Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys, Suomen Raamattuopisto ja Kansan Raamattuseura. Myös lähetysjärjestöt Kylväjä ja Medialähetys Sanansaattajat sekä opiskelijajärjestö Opiskelija- ja koululaislähetys ovat viidesläisiä järjestöjä. (Salomäki 2017, s. 66.)



Herätys kirkossa on enemmän kuin kirkon sisäiset herätysliikkeet. Herätyskristillisyyden kolmesataavuotinen julistus on tavoittanut kuulijansa, onhan seurakuntaelämä viime vuosikymmenet ollut herätyskristillistä. Kirkon työn läpäisee pietistinen ajatus henkilökohtaisesta valinnasta uskon osalta. Myös suomalainen tapa elää ja ajatella on saanut herätyskristillisyydestä vaikutteita. (Kakkuri 2014, s. 220.)

Perinteiset herätysliikkeet näkyvät yhä nyt 2000-luvulla. Herätysliikkeet antavat tukensa jäsentensä tavalle elää. Ne vaikuttavat kirkon päätöksentekoon ja keräävät ihmisiä koolle. 40 prosenttia seurakunnan työntekijöistä kuuluu herätysliikkeisiin. Seurakunnan toiminnassa ja päätöksenteossa liikkeille tyypilliset painotukset tulevat esille. (Salomäki, 2017, s. 69.)

Luterilainen kirkko edustaa enemmistöä Suomessa, mutta sen jäsenmäärä on ollut viime vuodet laskeva. Kristillisistä kirkoista seuraavaksi suurimmat kirkot Suomessa ovat Suomen ortodoksikirkko, Suomen vapaakirkko, katolinen kirkko Suomessa sekä Suomen helluntaikirkko. Osassa jäsenmäärä on kasvanut viime vuosina. Merkittävin muutos on kuitenkin ollut uskontojen monimuotoisuuden lisääntyminen ja kasvavat muut uskonnot. (Kirkkohallitus, 2020, s. 12–13.)

Uushenkisyydellä tarkoitetaan erilaisia väljärajaisia uskomuksia ja kulttuurisia suuntauksia. Uushenkisyydessä vaikutteita saadaan eri uskonnoista ja rituaaleista. (Ramstedt & Utriainen 2017, s. 213.)

### 3.5 Työalarajat ylittävä ja moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisessa yhteistyössä yhdistyvät eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Yhteistyötä voidaan tehdä jonkin tehtävän suorittamiseksi ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteistyön muotona moniammatillisuus on tehokas ja taloudellinen työskentelytapa, ja myös työntekijät pitävät sitä tärkeänä työmuotona. Moniammatillisessa työskentelyssä näkemykset laajentuvat ja ammatillisuus kehittyy. (Mönkkönen ym., 2019, s. 16; Paasivaara & Nikkilä, 2010, s. 70.)

Seurakunnissa työskentelee noin 20 000 eri alojen ammattilaista ja he toimivat seurakunnan hengellisen työn lisäksi esimerkiksi talouden, hallinnon, viestinnän ja kiinteistöhuollon tehtävissä (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-b). Eri työalojen yhteistyötä on seurakunnissa tehty jo pitkään. Tämä on entistä tärkeämpää resurssien vähenemisen myötä. Yhteistyö lähtee myös tarpeesta vastata entistä paremmin muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin.

Taloudelliset resurssit kirkossa vähenevät ja tämän vuoksi kirkon on panostettava yhteistyöhön. Yhteistyö kirkon sisällä ja muiden toimijoiden kesken on tärkeä strateginen tavoite kirkolle, sillä sen avulla voimavaroja ja resursseja voidaan kohdentaa tärkeisiin asioihin. (Kaira, 2020, s. 166–167.)

Kirkon nelivuotiskertomuksesta selviää, että työalarajat ylittävä yhteistyö toteutuu noin kahdella kolmasosalla työntekijöistä. Yhteistyötä tehdään erityisesti jumalanpalvelusten ja kirkollisten toimitusten ympärillä. Yhteistyötä tehdään yhtä lailla pienissä ja suurissa seurakunnissa, mutta yhteistyön haasteet ovat erilaisia. Suurissa seurakunnissa eriytetty työnjako saattaa vahvistaa työalojen välisiä rajoja, vaikka verkostomainen työote onkin luontaista. Pienissä seurakunnissa taas on usein tilanne, että seurakunnassa on vain yksi oman ammattinsa edustaja. (Salminen, 2020, s. 225–230.)

### 3.6 Paikalliset yhteistyökumppanit

Suomen kirkon strategian (2020) mukaan kirkolla on ovet auki yhteistyölle ja kumppanuuksille. Yhteistyö toteutuu määrätietoisella yhteistyöllä eri toimijoiden sekä alueen asukkaiden kanssa. Yhteistyön toteuttamiseen tarvitaan seurakuntalaisten aloitteellisuutta ja lahjoja. Hakeutumalla erilaisiin kumppanuuksiin kirkko kannustaa työntekijöitään verkostomaiseen työtapaan. (Suomen ev.lut. kirkko, 2020.)

Seurakunnan yhteistyökumppaneista erityisen tärkeitä ovat kunnat (Kaira, 2020, s. 103, 166–167). Seurakunnat ja kunnat tekevät tiiviisti ja monipuolisesti

yhteistyötä ja suurella osalla seurakuntia on yhteistoimintaa kunnan eri toimialojen kanssa. Yleisimpiä yhteistyötahoja ovat kunnan varhaiskasvatus, peruskoulu ja vanhustenhuolto. Kunnan nuorisotoimen ja sosiaalitoimen kanssa yhteistyö on vahvistunut ja maahanmuuttajatyö on yleistynyt merkittävästi. Alle kouluikäisten parissa tapahtuva yhteistyö on tiivistä ja sillä on pitkät perinteet. Seurakunnan ja kunnan tavoitteena on kuntalaisten hyvinvointi. (Kaira & Lahtiluoma, 2018, s. 12–14.)

Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuslaitosten palvelujen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille. Poikkeuksena on Helsingin kaupunki, jolla säilyy sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu. Jotta ihmiset saavat uudistumisen myötä tarvitsemaansa apua paremmin ja nopeammin, tarvitaan toimijoiden välille lisää ja vahvempaa yhteistyötä. Uudistumisella tulee olemaan vaikutuksia myös seurakuntiin ja kirkollisten toimijoiden arkeen. Lainsäädännön näkökulmasta seurakunnat tullaan tunnistamaan yhteistyökumppaneina uusilla hyvinvointialueilla. Seurakuntien nähdään edistävän hyvinvointia ja terveyttä yleishyödyllisten toimijoiden kanssa. Näin ollen seurakunnilla on mahdollista toimia palvelun tuottajina ja yhteistyökumppaneina. (Kirkkohallitus, 2022.)

### 3.7 Seurakunnan rooli ja vaikutusvalta

Kirkon toiminnan painopiste on siirtynyt yhä enemmän kokoavasta toiminnasta yhteisölähtöiseen työhön sekä erilaisiin viestintävälineisiin. Yhteisölähtöisyydellä tarkoitetaan työn tekemistä monissa eri verkostoissa ja monien eri toimijoiden kanssa. Tämän toteutuminen edellyttää kriittistä tarkastelua niin seurakunnan rakenteissa sekä työntekijöiden asemassa ja tehtävänkuvassa. (Salminen 2020, s. 220.)

Kirkkoa koskevien muutosten edessä on tärkeää tehdä strategisia muutoksia. Jäsenmäärän sekä kasteiden ja vihkimisten määrän väheneminen ovat isoja muutoksia. Kokoavaan toimintaan osallistuu entistä vähemmän ihmisiä ja joillakin alueilla kirkkoon kuuluu enää alle puolet väestöstä. Kirkon oppiin ei sitouduta

samalla tavalla kuin ennen ja uskonnollinen kasvatusta on heikentynyt. Kirkon sisäiset kiistat ja erimielisyydet ovat myös korostuneet. Kirkko on kuitenkin edelleen merkittävä osa suomalaista yhteiskuntaa ja ihmisten elämää. Varsinkin kriisitilanteissa kirkon asema korostuu ja vahvistuu. Esimerkiksi pandemian aikana kirkosta on haettu turvaa, toivoa ja lohtua. (Suomen ev.lut. kirkko, 2020, s. 2.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen liittyy vielä monia avoimia kysymyksiä, mutta uusilla hyvinvointialueilla kirkon ja seurakunnan rooli muodostuu erityisesti kirkon arvojen pohjalta. Seurakuntien perustuksen, toivon, turvan ja luottamuksen rakentaminen ihmisten arjessa ja yhteiskunnassa, on mahdollista liittyä osaksi hyvinvointialueita ja niiden palvelukokonaisuuksia. Seurakuntien on tärkeää tarjota yhteistyön mahdollisuutta, rakentaa luottamusta paikallisesti ja osallistua aktiivisesti eri hyvinvointialueilla. Seurakuntien aktiivisella toimijuudella seurakuntien merkitys ja rooli tunnustetaan hyvinvointialueilla paremmin. (Kirkkohallitus, 2022.)

### 3.8 Seurakuntalaisten vahvistuva osallisuus ja toimintamahdollisuudet

Osallisuuden perustana on yhteisö, jossa yksilö on osa kokonaisuutta. Näin ollen seurakuntakaan ei ole itsensä toteuttamisen areena, vaan paikka, jossa seurakunnan tarpeet ja yksilön lahjat kohtaavat rakentaen seurakuntaa. (Modeus 2014, s. 91). Yhteisönä seurakunta koostuu jäsenistään, joista jokaista tarvitaan. Yhteisö vaikuttaa jokaiseen jäseneseensä ja jokainen jäsen vaikuttaa yhteisöön. Seurakunnan vapaaehtoistoiminta tekee näkyväksi jokaisen jäsenen merkitystä yhteisölle (Suomen evankelisluterilainen kirkko, 2020, s. 11).

Seurakuntalaisilla on tarve tulla kohdatuiksi ja kuulluiksi omien elämäntilanteidensa kanssa. Tutkimusten mukaan kirkon toiminnan oikeutus näyttäisi tukeutuvan samoihin perusteisiin, joihin myös muun kansalaisyhteiskunnan toiminta pohjautuu. Tämän takia on tärkeää, että seurakunnan työstä osallisina toimii vapaaehtoisia merkittävässä määrin. He toimivat osaltaan siltana erilaisten ihmisryhmien kohtaamiseen. (Ketola & Hytönen ym. 2016, s. 262).

### 3.9 Kohtaamisen kehittyvät muodot

Kirkon itseymmärryksen mukaan kirkossa kaikki kohtaaminen ja kaikki vuorovaikutus on lähimmäisenrakkaudesta liikkeelle lähtevää. Lähimmäisenrakkaus on kirkon elämän ydin, mutta se ei ole pelkästään jonkin viran tai kristillisen kirkon yksinoikeus, vaan se on kaikkien kristittyjen tehtävä. Auttavan ammatillisen kohtaamisen alkuperä on lähimmäisenrakkauden kautta todeksi eletty dialoginen suhde lähimmäisen sekä Jumalan kanssa. Tämä on kohtaamisen ja sen kehittyvien muotojen perusta. Kokonaisvaltainen kohtaaminen vuorovaikutuksineen perustuu kumppanuuteen, vieraanvaraisuuteen ja elämäntarinoiden kiireettömään jakamiseen. Kristillisen dialogin mysteeri on siinä, että tällaisessa kohtaamisessa Kristus on lupauksensa mukaan läsnä silloin kuin kaksi tai kolme ihmistä kohtaavat Hänen nimessään. (Valtonen, 2020, s. 89–101.)

Sosiaalinen media ja muut digitaaliset vuorovaikutuskanavat ovat tulleet kirkkoon uutena kohtaamisen muotona. Covid-19-pandemia vauhdittaa digitalisaation kehitystä sekä sen ottamista käyttöön yhtenä kohtaamisen muotona. Digitalisaatio on avannut kirkolle paljon uusia mahdollisuuksia ihmisten kohtaamiseen. Valmiudet verkossa tehtävään työhön ovat hyvät. (Suomen ev.lut. kirkko, 2020, s. 15–16.)

## 4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA PROSESSIKUVAUS

### 4.1 Kvalitatiivinen tutkimus ja haastattelukysymysten laatiminen

Kvalitatiivinen tutkimus on tutkimusmenetelmä, jolla pyritään ymmärtämään tutkimuksen kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Laadullisen tutkimuksen menetelmässä yhtenäisevinä piirteinä korostuvat kohteen esiintymisympäristö ja tausta, kohteen tarkoitus ja merkitys sekä kohteen ilmaisuun ja kieleen liittyvät näkökulmat. (Jyväskylän yliopisto, i.a.) Tässä tutkimuksessa olimme nimenomaan kiinnostuneita seurakuntien elämästä, sekä merkityksistä ja ajatuksista, joita haastatelluilla oli tutkimuksen kohteena olevista teemoista. Tähän laadullinen tutkimusmenetelmä sopi parhaiten.

Kysymysten laatiminen puolistrukturoituja fokusryhmähaastatteluita varten oli oma prosessinsa ja se aloitettiin yhdessä jo heti ensimmäisessä opinnäytetyöseminaaritapaamisessa syksyllä 2021. Koska kyseessä oli pitkittäistutkimuksen ensimmäinen tutkimuskierros, haluttiin kysymyksillä hakea pohjatietoa tällä hetkellä seurakuntien työssä esillä olevista keskeisistä asioista. Näistä teemoista oli tehty jo alustavaa suunnittelua Kirkkohallituksen, Kirkon tutkimuskeskuksen ja tuomiokapitulien kanssa. Toisaalta haluttiin antaa opiskelijatutkijoille mahdollisuus ottaa myös omia kiinnostuksen aiheitaan mukaan. Opiskelijaparit saivatkin jo ensimmäisellä kerralla tehtäväkseen oman ideapaperin työstämisen ja siihen liittyen myös mahdollisten alustavien kysymysten muotoilun. Näistä lähdettiin rakentamaan kokonaisuutta yhdistäen sekä valmiiksi hahmoteltuja että opiskelijoiden esille nostamia teemoja.

Kysymyksiä laadittaessa kiinnitettiin huomiota siihen, että kaikki kysymykset olivat niin sanottuja avoimia kysymyksiä, sillä tarkoitus oli saada haastateltavat jakamaan ajatuksia, kokemuksia ja merkityksiä esillä olevista teemoista. Kysymykset pyrittiin laatimaan helposti ymmärrettävällä yleiskielellä ja niitä myös koekäytettiin ennen niiden liittämistä yhteiseen tiedostoon. Alkuvaiheen 36

kysymyksestä päästiin työskentelyn tuloksena yhteensä 20 kysymykseen, joista osa oli tarkentavia kysymyksiä varsinaiseen pääkysymykseen (Liite 1).

Yhteisen prosessin tuloksena muotoutuneet kysymykset esiteltiin ohjausryhmälleen kokoontumisessa 10.1.2022. Tämän jälkeen korjatuista ja yhteisesti hyväksytyistä kysymyksistä laadittiin haastattelujen perusrunko, jota kaikki haastattelijat käyttivät. Tällä pyrittiin käytetyn menetelmän mahdollisimman suureen samankaltaisuuteen.

Haastattelurunkoon tuli kolme erillistä teemakokonaisuutta. Ensimmäisessä teemakokonaisuudessa keskityttiin seurakunnan tehtävään, toimintaympäristössä näkyvään arvojen ja asenteiden muutokseen sekä erilaisten hengellisten suuntausten näkymiseen seurakuntien alueilla. Isompien kokonaisuuksien yhteydessä suunniteltiin esitettäväksi aina muutama tarkentava kysymys. Lisäksi haastattelijoilla oli tukikysymyksiä etukäteen mietittynä. Tämä noudatti muun muassa Eskolan ja kumppaneiden suosituksia teemahaastatteluun valmistautumisesta (Eskola ym., 2010). Kysymykset antoivat kuitenkin tilaa edetä haastateltavien nostamien yllättävienkin asioiden suuntaan pitäen mielessä tutkimuskysymykset.

Opiskelijatutkija Leenan Helteen mielenkiinto kohdistui oman työuran kautta erityisesti seurakuntien tehtävään suhteessa maailmanlaajaan kirkkoon ja se nostettiin kysymyspatteristoon seurakunnan paikallisen tehtävän pariin. Seurakunnan tehtävään liittyen valittiin kolme kysymystä: ensin paikallista tehtävää koskeva, sitten maailmanlaajan kirkon merkitystä koskeva sekä kolmantena kysymys, joka koskee maailmanlaajan työn resursointia seurakunnissa. Viimeinen kysymys lisättiin, jotta saataisiin konkreettisemmin näkyville maailmanlaajan kirkon merkitystä seurakunnille.

Avoimet kysymykset mahdollistivat hyvin vapaasti erilaisten ajatusten ja kokemusten esiin nostamisen, niin kuin oli tarkoituskin. Toisaalta seurakunnan paikallista tehtävää koskevaa kysymystä olisi voinut rajata esimerkiksi kysymällä keskeisintä tehtävää ja näin saada ehkä enemmän syvyyttä pohdintaan kuin laajaa kirjoa erilaisia tehtäviä.

Toimintaympäristöä, arvoja ja asenteita käsittelevä kysymysosoio oli tärkeä seurakuntien toiminnan muutoksen taustalla olevien kehitystrendien esille saamiseksi. Erityisesti arvojen kohdalla mietittiin, pitäisikö kysymyksessä tarkentaa, mistä arvoista on kyse. Kysymys päädyttiin kuitenkin pitämään mahdollisimman avoimena ja vähemmän ohjailevana, ja näin annettiin mahdollisuus nostaa esille eri henkilöille ja eri paikkakunnille näkyviä erilaisia arvoja. Arvoista kysyttiin myös niiden tämänhetkisestä pysyvyydestä tai muutoksesta sekä viimeiseksi vielä, miten ne näkyvät seurakunnassa. Koska arvojen sanoittaminen voi olla vaikeaa, haluttiin näin myös käytännön toiminnan kautta yrittää saada niitä näkyviin.

Ensimmäisen teemakokonaisuuden viimeinen osio käsitteli muiden hengellisten suuntausten vaikutusta seurakunnan alueella. Kysymyksellä haluttiin kartoittaa, mitkä kaikki hengelliset suuntaukset vaikuttavat seurakunnan toimintaympäristössä ja erityisesti, kuinka ne vaikuttavat seurakunnan toimintaan. Mielenkiintomme kohdistui erityisesti hiljattain tapahtuneisiin muutoksiin ja heikkoihin signaaleihin siitä, millaisia virtauksia seurakunta ympärillään jatkossa kohtaa. Vastaukset olivat pitkälti luettelon kaltaisia selontekoja kaikista uskonnollisista yhteisöistä, joita paikkakunnalla oli tai joiden edustajia paikkakunnalla asui. Kuitenkin vastauksista voitiin nähdä seurakunnan yhteistyön painottuminen vapaisiin suuntiin muita kristillisiä kirkkoja vahvemmin.

Toinen teemakokonaisuus keskittyi seurakunnan työalojen yhteistyöhön, ulkopuolisiin yhteistyökumppaneihin sekä seurakunnan rooliin ja vaikutusvaltaan. Seurakuntien tekemää työalarajat ylittävää yhteistyötä kartoitettiin kahden kysymyksen avulla. Ensimmäisessä kysymyksessä keskityttiin työalarajojen välisen yhteistyön toteutumiseen seurakunnissa. Toisessa kysymyksessä selvitettiin, miten seurakunnissa haluttiin kehittää ja uudistaa yhteistyötä. Joissakin seurakunnissa työaloista ei enää puhuttu ollenkaan, minkä vuoksi kysymys olisi voinut olla toisin muotoiltu.

Yhteistyökumppaneita koskevat kysymykset kiinnostivat erityisesti Merviä. Ensimmäisessä kysymyksessä pyydettiin kertomaan seurakunnan keskeisimmistä paikallisista yhteistyökumppaneista. Toisessa kysymyksessä keskityttiin yhteistyöhön liittyviin muutoksiin ja muutostarpeisiin. Toisen teemakokonaisuuden



viimeisessä osiossa tarkasteltiin roolin ja vaikutusvallan muutosta. Kartoitettiin myös, millaisia odotuksia yhteistyökumppaneilla on seurakuntaa kohtaan ja mitä puolestaan seurakunta toivoo paikalliselta yhteistyöltä.

Yhteistyökumppaneita seurakunnilla oli paljon ja lähes kaikissa seurakunnissa yhteistyökumppanit olivat melkein samoja. Tarkentavilla kysymyksillä päästiin lähemmin perille paikallisen yhteistyön ominaispiirteistä. Jatkossa kysymystä voisi tarkentaa nimenomaan paikallisiin erikoisuuksiin, ettei vastauksena tule ainoastaan pitkää listaa yhteistyökumppaneista.

Kolmas teemakokonaisuus sisälsi seurakuntalaisten osallisuuteen ja kohtaamiseen sekä kohtaamisen kehittymiseen liittyviä kysymyksiä. Tämä teemakokonaisuus oli erityisesti Virvelle lähellä sydäntä ja hän halusi tutkia nimenomaan kohtaamista, vuorovaikutusta ja osallisuutta, mitä seurakuntayhteisöissä tapahtuu tänä päivänä yksilö- ja ryhmätasolla.

Seurakuntalaisten osallisuutta ja toimintamahdollisuuksia koskevat kysymykset syntyivät ajatuksesta, miten seurakuntalaiset kokevat oman roolinsa osana seurakuntaa. Myös se askarrutti, kuinka seurakuntalaiset kokivat voivansa käyttää omia taitojaan seurakunnassa. Oletus oli, että seurakuntalaiset saavat olla osallisena seurakunnassa sekä käyttää omia taitojaan, mutta mielenkiintoista oli kuulla, kuinka paljon ja miten se ilmenee. Opiskelijatutkija Jenni Pohjosta kiinnosti myös miten vapaaehtoisten toimijoiden ja työntekijöiden välinen yhteistyö on kehittynyt eri puolella Suomen seurakuntia.

Kohtaamisen kehittyviä muotoja koskeva kysymyskokonaisuus lähti liikkeelle ruohonjuuritason kysymyksistä. Mitä tapahtuu, kun kaksi ihmistä kohtaa toisensa ja minkälaisia puitteita seurakunta antaa tuolle kohtaamiselle? Tämä kysymys sai enemmän muotoa ympärilleen ja lopullisiksi kysymyksiksi jäivät, keitä ja millaisia ryhmiä seurakunnassa pyritään erityisesti kohtaamaan. Millaisia kohtaamisen ja vuorovaikutuksen haasteita seurakunnassa on kohdattu viime vuosina? Seurakuntien elämä myös muuttuu jatkuvasti ja tutkimuksen alkuaikoihin osunut covid-19-pandemia lähes pakotti kysymään, millaisia uusia kohtaamisen muotoja tai tapoja on otettu käyttöön viime vuosina.

## 4.2 Haastattelun arkea ja litterointia

Tutkijaopiskelijat keräsivät aineiston fokusryhmähaastatteluja tekemällä. Haastattelu on tämän tyyppiseen tutkimukseen soveltuvin menetelmä, koska halusimme saada aineistoa eri teemoihin liittyvistä tulkinnoista, merkityksistä sekä kokemuksista niin kuin haastatteluihin osallistuneet ihmiset ne kokivat omista rooleistaan käsin (Puusa, 2020). Haastattelut olivat rakenteeltaan puolistrukturoituja. Tällöin haastateltaville jäi tilaa kertoa teemoihin liittyen itselleen merkityksellisiä näkökulmia hyvinkin vapaasti. Puolistrukturoitu haastattelu antoi myös haastattelijalle mahdollisuuden syventää teemoja lisäkysymyksillä tarpeen mukaan. (Gill ym., 2008, s. 291.)

Haastateltavat seurakunnat jaettiin tutkijaopiskelijapareille siten, että kaksi paria haastattelivat kumpikin kahdeksan seurakuntaa ja yksi pari haastatteli yhdeksän seurakuntaa. Osa haastatteluista toteutettiin etänä Microsoft Teams-alustaa käyttäen, koska covid-19-pandemiasta johtuvia kokoontumisrajoituksia oli vielä paikoitellen voimassa. Siitä huolimatta, että haastatteluja tehtiin myös etänä, tutkijaopiskelijat matkustivat yhteensä noin 10200 kilometriä kenttätyön merkeissä. Tutkimukseen osallistuvien seurakuntien kirkkoherroille lähetettiin etukäteen ohjeet haastatteluryhmän kokoamiseen. Toivoimme haastateltavien edustavan eri työntekijäryhmiä, luottamushenkilöitä, vapaaehtoisia ja seurakuntalaisia, mutta lopulliset valinnat tehtiin seurakunnissa. Haastatteluun varattu aika oli kaksi tuntia, joten rajasimme ryhmäkoon ylärajaksi 10 henkilöä.

Haastatteluajankohdan sopiminen tutkimuksen aikataulun puitteissa osoittautui joissakin tapauksissa varsin haastavaksi. Tämä vaikutti myös haastateltavien ryhmien kokoonpanoihin. Joissakin tapauksissa kirkkoherrojen sinnikkäät yritykset monipuolisesti edustetun haastatteluryhmän kokoamiseksi kariutuivat siihen, että kaikille sopivaa yhteistä aikaa ei yksinkertaisesti löytynyt. Lähes kaikkiin ryhmähaastatteluihin osallistui sekä työntekijöitä että seurakuntalaisia. Kolmessa haastattelussa oli vain työntekijät edustettuina. Noin puolessa haastatteluista ryhmäkoko oli kymmenen. Yhteen haastatteluun osallistui 12 henkilöä ja pienimmillään ryhmän koko jäi kahteen henkilöön.

Jokaisen haastattelun alussa, ennen tallennuksen aloittamista haastateltaville luettiin yhteisesti laadittu tietosuojainfo (Liite 2). Siinä kerrottiin lyhyesti tutkimuksen taustasta ja tietojen käsittelystä. Tutkimukseen osallistuneiden seurakuntien kirkkoherroille oli toimitettu tietosuojaseloste jo etukäteen. Haastattelijat painottivat sitä, että aineisto tullaan käsittelemään siten, että yksittäiselle haastatteluun osallistuvalla henkilöllä taataan anonymiteetti. Aineiston anonymisointi rohkaisee haastateltavia jakamaan näkemyksiään ja kokemuksiaan avoimemmin sekä mahdollistaa arkistoidun aineiston vapaamman käytön tulevaisuudessa myös muissa tutkimuksissa (Kuula-Luumi, i.a.).

Jokainen haastattelu tallennettiin ja litteroitiin. Tallenteet litteroitiin sanatarkasti. Täsmällinen litterointi toi esiin kontekstin, jossa haastattelu tapahtui. Haastattelijan kysymykset ja puheenvuorot sekä osallistujien keskinäinen kommentointi tai vaikkapa vähäsanaisuus lisäsivät ymmärrystä siitä, miten haastateltavat olivat tilanteessa mukana. Sen sijaan varsinaista vuorovaikutusta ei litteroitu, koska olimme päättäneet keskittyä asiasisällön analysointiin. Yhdenmukaisesti ja tarkasti toteutettu litterointi paransi aineiston analysoinnin laatua. Yhdenmukaisen aineiston pohjalta johtopäätösten teko oli luotettavaa riippumatta siitä, kenen litteroimaa aineistoa analysoitiin. (Kallio, i.a.)

Käytännössä aineistoa käsiteltiin niin, että tutkimukseen osallistuvat seurakunnat luokiteltiin jäsenmäärän ja aluetyypin mukaan. Tällä tavoin aineistoin analysointi oli helpompaa esimerkiksi tietyn aluetyypin näkökulmasta. Haastatteluihin osallistuneet luokiteltiin seuraavanlaisesti:

Tkh: kirkkoherra

Tp: pappi (kappalaiset, seurakuntapastorit, työalojen teologit)

Tk: kanttori (musiikki)

Td: diakoniatyöntekijä (myös vapaaehtoistyön koordinaattorit)

Tkv: lähetyssihteeri tai kansainvälisen työn ohjaaja

Tn: nuorisotyöntekijä

TI: varhaiskasvatuksen ohjaaja, lapsityöntekijä

Ts: suntio (seurakuntamestari, kiinteistö, emännät)

Th: hallinto (talous, toimisto, viestintä)

Sl: luottamushenkilö

Sv: vapaaehtoistoimija

Ss: seurakuntalainen

Kun useita samaan luokkaan kuuluvia toimijoita oli useampia, lisättiin tunnisteeseen järjestysnumero, esim. Sv1 ja Sv2. Aineistossa olevat erisnimet kategorisoitiin ja muut arkaluonteiset tiedot poistettiin tai muutettiin harkintaa käyttäen. Kun kaikki tallenteet oli litteroitu, käsissämme oli yli 600 sivua analysoitavaa tekstiä.

#### 4.3 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, joka soveltuu haastattelun ja nauhoitetun puheen analyysiin. Sisällönanalyysiin voidaan soveltaa erilaisia teoreettisia lähtökohtia. Analyysin aikana on tehtävä paljon valintoja sekä päätettävä isoista ja pienistä kysymyksistä. Vastaajilla on vapaus tuottaa käsityksensä tutkittavasta asiasta, joten haastattelun tuloksena voidaan löytää myös uusia näkökulmia. (Eskola, 2018, s. 211–212; Tuomi & Sarajärvi 2018; Vuori, i.a.-a.) Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla. Tutkijapareina vastuullamme oli löytää laadullisesta aineistosta analyysimme ja tulkintamme. Tavoittemme oli saada vastaus asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Aineiston kielellistä ilmaisua ei otettu tarkastelun kohteeksi, koska se ei ollut oleellista tutkimuksen kannalta.

Jokaisella opiskelijatutkijaparilla oli vastuullaan oma tutkimusteemansa. Pari poimi ensin teemoihin liittyviä vastauksia haastatteluaineistosta ja sen jälkeen karsi aineistoista kaikki vastaukset, jotka eivät liittyneet tutkimusongelmiin. Pelkistämisen avulla tutkimusaineistoa saadaan tiivistettyä (Kananen, 2017, s.136–137). Pelkistämisessä käytimme apuna Wordin taulukkoa. Koko teksti laitettiin taulukon vasemmalle puolelle ja taulukon oikealle puolelle poimittiin sanoja ja lauseita, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Oikealla olevat tiedot siirrettiin uuteen dokumenttiin.

Tämän jälkeen vuorossa oli aineiston teemoittelu. Teemoittelussa aineistoa pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aiheiden mukaan (Juuti & Puusa, 2020, s. 143). Teemat löytyivät kunkin tutkijaparin tutkimusongelmista. Teemoittelun myötä aineistosta paikannetaan tutkimusongelmaan liittyvät teemat ja tämän avulla löydetään tutkimusongelman kannalta keskeisiä asiakokonaisuuksia (Juhila, i.a.). Samaan aikaan tutkijaparit hankkivat lisää tietoa aiheesta perehtymällä aihetta käsitteleviin teorioihin ja tutkimuksiin. Analyysin avulla kuvailtiin, tulkittiin ja pyrittiin ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Aineistoa kuvaillaan tarkasti, jotta lukijakin pystyy arvioimaan tutkimuksemme prosessia ja päätelmien luotettavuutta (Juuti & Puusa, 2020, s. 143).

Koko ajan analyysiä tehdessämme aineiston mukana kulkivat koodit, joista ilmeni seurakunta, sen koko, kuntaluokitus ja vastaajan rooli seurakunnassa. Sen lisäksi osa pareista käytti värikoodeja erottamaan eri hiippakunnat, ja osa käytti apunaan Suomen karttaa, jolle koodit oli merkitty. Näin voitiin löytää tekijöitä, jotka yhdistävät tai erottavat eri kokoisia ja eri alueella sijaitsevia seurakuntia. Koodausmerkintöjen avulla oli mahdollista päästä myös vertailemaan seurakunnassa eri roolissa olevien vastauksia. Liitteessä 3 on avattu esimerkinomaisesti analysointiprosessin toteutusta.

Teemoittelun avulla aineistoista voitiin tunnistaa esimerkiksi seurakuntien toiminnan muutoksia, haasteita ja kehitystarpeita. Voitiin myös löytää seurakunnan toimintaan positiivisesti ja negatiivisesti vaikuttavia asioita. Aineiston laajuuden vuoksi kaikkea aineistoa ei voitu millään ottaa mukaan tutkimukseen. Oli pakko rajata, mitä ilmiöitä otetaan mukaan. Koska lähtökohtanamme oli seurakunnan toiminnan muutokset ja alueelliset kehitystrendit, keskityimme tutkijaparien kanssa juuri aineistosta esiin tulleisiin muutoksiin ja uusiin tuuliin.

#### 4.4 Tutkimusraportin koostaminen ja julkaisu

Tutkijoina toimineet kolme opiskelijaparia kirjoittivat pääluvut tutkimusraporttiin kesän 2022 aikana. Pääluvut luovutettiin opinnäytetyötä ohjaaville opettajille 15.8. ensimmäistä lausuntokierrosta varten. Opettajat kommentoivat tekstiä ja

oikeinkirjoitusta sekä kirjallisesti että jokaisen tutkijaparin omassa ohjaustapaamisessa. Tekstin työstö jatkui 21.8. saakka, jolloin pääluvut luovutettiin jälleen opettajille koostettavaksi lopulliseen tutkimusraporttiin. Päälukujen lisäksi tutkijaopiskelijat ja ohjaavat opettajat kirjoittivat taustalukuja tutkimusraporttiin. Kirjoitustyötä tehtiin tiiviisti yhdessä etäyhteyksien kautta ja hiottiin kokonaisuutta yhtenäiseksi. Raportin lopullisesta koostamisesta ja toimittamisesta vastasivat ohjaavat opettajat.

Tutkimusraportista tehdään sekä sähköinen että painettu versio. Raportti julkaistaan 8.11.2022 Helsingissä. Tutkimukseen osallistuneita seurakuntia kutsuttiin jo haastatteluiden yhteydessä julkaisutapahtumaan. Julkaisutapahtumaan on mahdollista osallistua myös etäyhteyden välityksellä. Tapahtuma toimii samalla tutkijoina toimivien opiskelijoiden opinnäytetyöprosessiin kuuluvana julkistamisseminaarina.

## 5 TULOKSET

### 5.1 Seurakunnan tehtävä, muuttunut toimintaympäristö ja erilaiset hengelliset suuntaukset

Tutkimuksessa tarkasteltiin sekä seurakunnan paikallista tehtävää että sen tehtävää osana maailmanlaajaa kirkkoa. Toimintaympäristön muutoksen myötä seurakuntien työn nähtiin olevan muutoksessa, mutta tässä muutosprosessissa oltiin seurakunnissa hyvin eri vaiheissa. Erityisesti muutos näkyi pääkaupunkiseudulla, mutta muuallakin muutoksen vähintään tunnistettiin olevan tulossa.

Seurakunnan identiteetti, sen tarkoitus ja tehtävä, näytti haastattelujen pohjalta vaativan monessa seurakunnassa selventämistä ja yhteistä keskustelua. Kokonaisuutena tutkimusaineistossa seurakuntien tehtävän määrittelyissä tulivat esille kirkkolaisissa ja kirkkojärjestyksessä luetellut perustehtävät, mutta määrittelyissä korostui selvästi sisältöä enemmän tekemisen tapa. Vuorovaikutuksellinen läsnäolo, kohtaaminen ja rinnalla kulkeminen nähtiin keskeisinä paikallisessa tehtävässä. Lisäksi tehtävässä toisaalta korostettiin tarvetta jalkautua ulos seurakuntien tiloista ja toisaalta seurakunnan olemukselle nähtiin merkittäväksi yhteen kokoava toiminta.

Alueelliset erot näkyivät seurakunnan roolissa julkisessa tilassa. Isossa osassa tutkimusseurakuntia haastatellut kokivat seurakunnan olevan luonteva osa paikallista yhteisöä. Pääkaupunkiseudulla seurakunta oli selvästi enemmän yksi toimija monien joukossa, minkä toisaalta vapautti historian painolastista ja auttoi avoimempaan kohtaamiseen. Haastatellut arvioivat, että seurakunnilla oli tehtävä myös pelkän olemassaolon kautta. Tässä näkyi kuitenkin vastaavanlainen alueellinen ero kuin roolissa yhteisön julkisessa tilassa. Pääkaupunkiseudulla kirkon ja sen työntekijöiden oli arvojen ja tekojen kautta ansaittava olemassaolon oikeutus. Kirkon arvojen nähtiin myös kaipaavan kirkastamista.

Osallisuus maailmanlaajaan kirkkoon konkretisoitui selkeimmin seurakunnissa tehtävän lähetystyön, kansainvälisen diakonian ja ystävyysseurakuntatyön

kautta. Erityisesti pääkaupunkiseudulla lähetystyö oli kuitenkin ison murroksen keskellä ja ymmärrys työn sisällöstä ja merkityksestä tarvitsisi päivittämistä. Yhteydet maahanmuuttajiin ja vierailijoihin toivat maailmanlaajan kirkon näkyville isoissa kaupungeissa.

Ajatus kasvavasta maailmanlaajasta kirkosta, sen pitkästä historiasta ja yhteisestä uskosta, koettiin rohkaisevana. Toisilta kirkoilta opitut asiat ja saatu apu muistettiin. Kristittyjen välisistä erimielisyyksistä ja kristittyjen yhteisöissä tapahtuneista väärinkäytöksistä maailmalta tulevien viestien nähtiin kuitenkin vaikeuttavan työtä paikallisissa seurakunnissa.

Käytettävissä olevien resurssien vähyys nostettiin esiin huolenaiheina. Talousvaikeuksissa useissa seurakunnissa on leikkaukset kohdistuneet kansainvälisestä- tai lähetystyöstä vastanneisiin työntekijöihin. Toisaalta tämän tunnistettiin myös johtaneen työn jalkautumiseen laajemmin seurakuntien eri työmuotojen pariin, ja antaneen lisää merkityksellisiä toimintamahdollisuuksia seurakuntalaisille.

Ymmärryksen syntymisen osallisuudesta maailmanlaajaan kirkkoon nähtiin monissa seurakunnissa olevan enemmän tulevaisuuden asia. Sen ei koettu näkyvän vielä kovinkaan paljon seurakunnissa ja sen ei koettu koskettavan etenkin seurakuntalaisia.

Arvot ja asenteet koettiin verrattain perinteisiksi pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta. Toimintatavoista kertoessaan vastaajat kuitenkin kuvasivat arvopohjaisia muutoksia. Näyttäisikin, että kyseessä oli osin arvomuutoksen sanoittamisen vaikeus, eikä vain arvojen todellinen muuttumattomuus.

Yksilökeskeisyyden lisääntyminen tunnistettiin seurakunnissa muuttuneeksi arvoksi. Asteet seurakuntaa kohtaan vaihtelivat suuresti. Pitkää historiaa arvostettiin, mutta toisaalta kirkon etäisyys ihmisestä oli vapauttavaa. Kirkolta odotettiin hyviä tekoja, suvaitsevaisuutta ja ihmisen puolella seisomista. Kirkko koettiin kuitenkin ristiriitaiseksi, sillä sen omat arvot ja viestintä olivat ristiriidassa keskenään. Epäiltiin, tietääkö kirkko itsekään omia arvojaan.



Kirkon sisäiset herätysliikkeet näyttäytyivät rinnakkaisina toimijoina ja yhteistyökumppaneina. Eniten esille tuotiin lestadiolaisuuden ja viidesläisyyden eri muotoja. Lestadiolaisten nähtiin hieman lähentyneen kirkkoa. Seurakunnan yhteistyö vapaiden suuntien kanssa näyttäytyi hieman tiiviimpänä, kuin ortodoksisen ja katolisen kirkon kanssa.

Uushenkisyys oli valtaosassa seurakuntia vielä vierasta. Kuitenkin yhdessä seurakunnassa oli jopa pyritty vuorovaikutukseen uushenkisten kanssa. Muut uskonnot tulivat esille vähäisesti. Yksittäisiä tapauksia mainittiin, kuten eräässä seurakunnassa tilojen tarjoaminen muslimien käyttöön.

## 5.2 Toimintaympäristö ja yhdessä tekeminen

Eri työalat tekivät yhteistyötä kaikissa tutkimusseurakunnissa koosta ja sijainnista riippumatta. Työntekijät, luottamushenkilöt ja kirkkoherrat suhtautuivat yhteistyöhön positiivisesti. Useissa seurakunnissa vanhoja työalarajoja oli purettu, ja tilalle oli luotu erilaisia tiimejä ja vastuualueita. Yhteistyötä pidettiin tärkeänä, ja välttämättöminä resurssien vähentyessä, mutta haasteita yhteistyölle oli tuonut organisaatiomuutokset, seurakuntien yhdistymiset ja covid-19-pandemia.

Yhteistyö työntekijöiden ja työalojen välillä keskittyi pääasiassa kertaluonteisiin tapahtumiin tai projekteihin. Toiveena työntekijöillä oli tehdä jatkossa enemmän ja organisoidummin yhteistyötä. Kehittämisideoina tuotiin esille yhteiset ideointihetket ja kehittämispäivät, joihin voisivat osallistua esimerkiksi luottamushenkilöt.

Tärkeimmiksi yhteistyökumppaneiksi haastatteluissa mainittiin kunnat ja kaupungit. Seurakunnat tekivät aktiivisesti yhteistyötä koulujen, päiväkotien ja sosiaali- ja terveysalan kanssa. Haastatteluissa tuli esille, että verkostoitumista ja yhteistyötä pidettiin tärkeänä eri toimijoiden kanssa. Seurakunta koettiin halutuksi yhteistyökumppaniksi asiantuntemuksen, monipuolisten tilojen ja joustavuuden vuoksi. Yhteistyö oli lisääntynyt viime vuosina, koska kaikilta toimijoilta olivat työntekijäresurssit vähentyneet. Yhteistyön vahvistaminen nähtiin kaikkia toimijoita palvelevana asiana. Erityisesti pienissä ja keskisuurissa seurakunnissa

yhteistyön tekemistä auttoi eri toimijoiden keskinäinen tuttuus. Haasteita yhteistyölle toi se, että kaikki alueen asukkaat eivät välttämättä halunneet tulla seurakunnan tiloihin, eivätkä halunneet olla seurakunnan yhteistyökumppaneita seurakuntien uskonnollisen luonteen vuoksi.

Seurakunnan rooli ja vaikutusvalta nähtiin vahvana pienissä ja keskisuurissa seurakunnissa. Seurakunta kutsuttiin mukaan ja se oli tervetullut monenlaisiin tapahtumiin. Seurakunnat saivat myös hyvin näkyvyyttä paikallismedian kautta. Seurakunta oli haluttu yhteistyökumppani. Seurakunnan työntekijän, erityisesti kirkkoherran, rooli nähtiin tärkeänä ja merkittävänä vaikutusvallan ja hyvien suhteiden luomisessa ja seurakunnan näkyväksi tekemisessä. Isoissa seurakunnissa vastaukset vaihtelivat puhuttaessa seurakunnan roolista ja vaikutusvallasta ja jossain isossa seurakunnassa koettiin, ettei vaikutusvaltaa juurikaan ole. Seurakunta oli vain yksi toimija muiden joukossa. Suurissa seurakunnissa oltiin sitä mieltä, että työntekijät vaikuttavat siihen, miten paljon vaikutusvaltaa on missäkin. Diakoniatyön roolia pidettiin merkittävänä ja diakoniatyölle oli tilausta eri seurakunnan alueilla. Seurakuntien rooli korostui erityisesti kriisien keskellä.

Yhteistyökumppanit kaipasivat seurakunnilta osallistumista erilaisiin tapahtumiin sekä asiantuntijuutta monenlaisiin tilanteisiin. Seurakunta, erityisesti diakoniatyön tuki ja apu sosiaalityölle, koettiin asioiden mahdollistajina kaikille ihmisille ihmisten taustasta riippumatta. Seurakuntien puoleen käännyttiin erityisesti erilaisissa kriisitilanteissa. Joissain seurakunnissa koettiin jopa ylisuuria odotuksia seurakunnilta resursseihin nähden.

Seurakunnat toivoivat yhteistyön kehittyvän jatkossakin siten, että se voisi vastata ajan tuomiin haasteisiin ja oman alueen asukkaiden tarpeisiin. Yhteistyösuhteilta toivottiin avoimuutta ja luottamusta sekä yhteistyöltä aitoa, positiivista, monimuotoista ja laaja-alaista näkökulmaa. Yhteistyön toivottiin sisältävän kohtaamisia, keskusteluja sekä toisten kuuntelemista.

### 5.3 Seurakunnan osallisuus ja kohtaamisen kehittyvät muodot

Puhuttaessa osallisuudesta tutkimus osoitti, että seurakuntiin on alkanut syntyä seurakuntalaisten luotsaamia yhteisöjä diakonian, kasvatuksen ja jumalanpalveluselämän ympärille. Tämä on lisännyt seurakuntalaisten osallisuutta ja vahvistanut heidän rooliaan seurakuntayhteisön vastuuta ottavina jäseninä.

Seurakuntien pienenevät taloudelliset resurssit ohjasivat myös toimintaa vapaaehtoisuuden suuntaan. Vapaaehtoisuutta arvostettiin seurakunnissa ja vapaaehtoisuus antoi jokaiselle mahdollisuuden kokea olevansa merkityksellinen osa yhteisöä. Tärkeä vapaaehtoisuuden varanto olivat juuri eläkkeelle jääneet seurakuntalaiset, jotka haluavat tehdä itselleen merkityksellistä vapaaehtoistyötä.

Seurakuntayhteisöjen toiminta oli vapaaehtoisuuden lisäksi muuttumassa kokoaavasta toiminnasta enemmän avoimien ovien tyyppiseksi toiminnaksi. Varsinkin eteläisessä Suomessa seurakunnalliseen toimintaan oli tullut avoimet kirkot sekä yhteiset kahvila- ja ruokailutoiminnat sekä jalkautuva seurakuntatyö. Tuloksissa nähtiin signaaleja muutoksesta kohti seurakuntaa, joka on hengellinen kohtauspaikka ja olohuone, ja johon seurakuntalainen tulee elämään hengellisyyttään todeksi osana yhteisöä, mutta vahvasti yksilönä.

Suuria ikäpolvia kohdattiin edelleen kasvotusten, mutta nuorempia sukupolvia oli luontevampaa kohdata internetin välityksellä. Tämä teki työntekijöiden työarjesta kaksijakoisen. Vastauksista pystyi päättelemään, että seurakuntaelämä on murroksessa kohtaamisen uusien haasteiden edessä. Ratkaisevaa on se, miten kirkko ja seurakunnat selviävät tästä murroksesta hukkaamatta kristinuskon perussanoman muuttumatonta ydintä. Toimintatapojen tulee elää ja muokkautua suhteessa ympäröivään todellisuuteen unohtamatta kristinuskon pysyvää sanaa.

## 6 ARVIOINTI JA AMMATILLINEN KASVU

### 6.1 Eettiset näkökulmat ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta mitataan kolmen käsitteen avulla. Nämä käsitteet ovat uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Uskottavuutta mitataan sillä, kuinka paljon tätä tutkimusta lukevat muut tutkijat, seurakuntien työntekijät, seurakuntalaiset ja vapaaehtoiset hyväksyvät tutkimuksen tulokset tosiksi ja luotettaviksi. Kaikkien lukijoiden on pystyttävä luottamaan siihen, että olemme keränneet aineiston asianmukaisesti ja analysoineet sen huolella. Analysointia onkin pyritty avaamaan raportissa ja todentamaan myös tekstiin lisättyjen autenttisten lainausten avulla, mikä auttaa lukijaa tekemään omia päätelmiä analyysistä. (Juuti & Puusa 2020, s. 175.)

Luotettavuuden mittarina toimii se, että tutkimuksen lukija voi luottaa tutkijoiden ammattitaitoon. Kaikki opiskelijatutkijat ovat oman alansa ammattilaisia, ja jokaisella on aikaisempi ammattikorkeakoulutus tai muu laaja koulutus seurakuntatyöhön sekä paljon työkokemusta seurakunnista ja muusta kirkon elämästä, joten tutkimuksen aihepiiri on tuttu ja yhteinen kieli haastateltavien kanssa löydettävissä. Uskomme tämän auttaneen myös tutkimukseen osallistuneiden luottamuksen saavuttamisessa. Olemme pyrkineet olemaan myös tietoisia mahdollisista omista käsityksistämme ja ajatuksistamme, että ne eivät muodostuisi ennakkokäsityksiksi, joiden kautta tutkimusaineistoa tulkitaan (Juuti & Puusa, 2020, s. 175).

Soveltuvia lähestymistapoja ja menetelmiä pohdittiin yhdessä tutkijaryhmässä sekä ohjausryhmän kanssa. Kaikkia tehtyjä valintoja ja vaiheita on pyritty avaamaan tässä raportissa. Esimerkiksi tutkimusaineiston kokoamisessa oli hyvä huomioida, että haastateltavien valinnan seurakunnissa tekivät viime kädessä useimmissa seurakunnissa kirkkoherrat. Haastattelujen aikataulut aiheuttivat myös rajoituksia valinnalle, vaikka ajankohdan suhteen pyrittiin joustavuuteen seurakunnan tarpeiden mukaan. Tutkimusryhmä tapasi joka kuukausi ja

keskusteli sekä arvioi tutkimuksen kokonaisvaltaista tarkoitusta ja suuntaa ja sai näin toisiltaan tukea tulkintojen tekemisessä.

Eettisyysnäkökulmasta on huomioitava sekä tutkimushenkilöiden eettinen kohdelu että hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden toteutuminen (Vuori, i.a.-b). Eettisyyskysymyksiä pohdittiin läpi tutkimuksen teon eri vaiheiden. Niihin kiinnitettiin erityistä huomiota, koska kyseessä oli pitkittäistutkimuksen pioneeriosa. Tutkimuksen kerättyä aineistoa tullaan säilyttämään pitkäkestoisesti ja sitä voi hyödyntää useampi tutkija omissa tutkimuksissaan. Tutkimusaiheesta ja aineistonkeruumenetelmästä ei nähty olevan haittaa osallistujille. Osallistuminen oli vapaaehtoista ja sitä korostettiin vielä haastattelujen alussa. Tutkimuksessa kysyttiin henkilötietoja (nimi, tehtävänkuva, sähköpostiosoite) ja lisäksi haastatteluissa saattoi tulla esille henkilötietoja. Tämän takia näiden tietojen keruun, käsittelyn ja tallentamisen osalta laadittiin Diakin ohjeiden mukainen tietosuojaseloste. Aineisto pyrittiin anonymisoimaan litterointivaiheessa niin, ettei yksittäisiä vastaajia pysty tunnistamaan. Anonymisoinnin tarkkuudesta käytiin tutkijaryhmässä monta keskustelua analyysin aikana. Tutkimuksen aineisto talletettiin Diakin suojattuun palveluun. Kokonaisuutena tutkimuksen joka vaiheessa pyrittiin rehellisyyteen ja huolellisuuteen.

## 6.2 Tavoitteiden toteutuminen ja tulosten arviointi

Tutkimuksen tarkoituksena oli kerätä tilastollisen tiedon rinnalle laadullista aineistoa erityyppisten seurakuntien tilanteesta, kulttuurista ja kehitystrendeistä. Tarkoituksena oli myös analysoida seurakuntien toimintaa, muutostrendejä ja tulevaisuudennäkymiä.

Tutkimuksen tavoitteena oli koota tietoa seurakuntien arvojen ja toiminnan muutoksista. Tämän lisäksi seurakuntien toimintakulttuurin muutokset ja seurakuntalaisten osallisuuden ja toimijuuden kehittyminen kiinnosti tutkijoita. Tutkimustamme aloittaessamme ennakko-olettamuksena oli, että seurakuntien elämäntilanteet ja avoimet kysymykset eroaisivat toistaan paljon ja nämä erot olisivat

huomattavissa seurakunnan koossa ja sijainnissa. Tutkimuksen lopuksi pysyimme toteamaan, että ennakko-olettaus oli oikea.

Saimme kerättyä paljon tietoa siitä, minkälaiset arvot vaikuttavat eri puolella ja eri kokoisissa seurakunnissa ympäri Suomea, kuten edeltä voi lukea. Tutkimuksemme tuloksista on nähtävissä, että seurakuntien toimintakulttuuri on muutosprosessissa ja tuo prosessi etenee eri vauhtia eri seurakunnissa. Mielenkiintoinen havainto oli se, että seurakuntien perustehtävän sanoittaminen ei ollut kaikkialla helppoa. Tutkimuksemme voikin avata seurakunnissa keskustelua tästä aiheesta ja auttaa seurakuntia pohtimaan omaa arvomaailmaansa sekä strategista pohjaa seurakunnissa tapahtuvalle toiminnalle. Seurakuntien toiminta on myös muuttumassa kokoavasta toiminnasta osallistavaksi. Tämä lisää seurakuntalaisten toimijuutta osana seurakuntayhteisöä, joten yhteiset keskustelut työstä ja sen suunnasta tulevat entistä tärkeämmiksi. Osassa seurakuntia kommentoitiinkin välittömästi haastattelujen jälkeen, että haastattelutilanteen kaltaisia keskusteluja tulisi käydä useammin ja oma-aloitteisesti seurakunnissa.

Tutkimusraportista tulee esille asioita, jotka varmasti tulevaisuudessa haastavat seurakuntaa työyhteisönä kehittymään. Esimerkiksi perustehtävän terävöittäminen ja taito sanoittaa se muuttuvassa toimintaympäristössä, tulee olemaan oletettavasti seurakuntien kehittymiskohde. Tähän vaadittava paneutuminen ja keskustelu antanee yhteiselle työlle seurakunnassa aiempaa vahvemman merkityksen.

### 6.3 Oma ammatillinen kasvu

*Leena Helle:* Osallistuminen tähän tutkimukseen on ollut sekä haasteellinen että erittäin antoisa kokemus. Mahdollisuus tehdä opinnäytetyö tutkijaryhmässä oli itselleni jo yksi syy hakeutua juuri Diakonia-ammattikorkeakouluun suorittamaan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Koska opinnot olivat hyvin tiiviit, halusin päästä nopeasti käsiksi oikeaan, työelämää hyödyttävään tutkimusprojektiin, ja myös ajatus yhdessä työskentelemisestä kiinnosti pitkän itsenäisissä työtehtävissä toimimisen jälkeen.

Opinnäyteseminaareissa tarjolla ollut seurakuntien toiminnan muutosta ja alueellisia kehitystrendejä koskeva tutkimus oli myös aiheena erittäin kiinnostava nykyisen työtehtäväni kannalta. Työskentelen tällä hetkellä Suomen Lähetysseurassa pitkän ulkomaanjakson jälkeen kotimaantyössä lähetystyön asiantuntijana, jossa omana alueenani ovat erityisesti diakonia ja Aasiassa tehtävä työ. Työssä keskeistä on läheinen yhteistyö seurakuntien kanssa ja niiden yhteyksien tukeminen maailmanlaajan kirkon kanssa. Tässä tutkimustyössä sain osana omaa vastuualuettani keskittyä kuulemaan, mitä osallisuus maailmanlaajaan kirkkoon eri seurakunnissa merkitsee ja miten työtä on resursoitu.

Aiheeseen liittyvän tietoperustan hankkimiseksi syvennyin Suomen kirkon historiaan ja sen toiminnan muotoutumiseen nykyisen kaltaiseksi sekä uusimpiin kansainvälisiin tutkimuksiin toimintaympäristön muutoksista ja uskontojen muuttuvasta roolista. Tämä on auttanut ymmärtämään ja sanoittamaan työssäni Suomessa ja maailmalla näkemääni muutosta. Uskon, että se on myös vahvistanut kompetenssiani pohtia seurakunnan tehtävän muutosta yhdessä seurakuntien työntekijöiden kanssa. Kirkon strategioissa ja dokumenteissakin on viime vuosina korostettu tarvetta kasvattaa ymmärrystä seurakunnan maailmanlaajasta luonteesta ja sen mukaan tuomista tehtävistä.

Merkittävä oppimiskokemus on ollut myös yhteistyö niin oman työparin kuin koko tutkijaryhmän kanssa. Yhdessä kirjoittaminen on ollut itselleni uusi kokemus ja vaati selvästi myös erilaista tapaa työskennellä, neuvotella ja pitää yhteyttä ryhmään, mikä ei syntynyt aivan itsestään. Tässäkin kuitenkin hiouduimme työn edetessä. Koenkin, että nyt työn valmistuttua olisin paljon valmiimpi seuraavaan yhteisprojektiin.

Tutkimuksen toteuttaminen osui myös monella lailla haasteelliseen aikaan. Haastattelujen toteuttamisajankohtaan osunut covid-19-pandemia pakotti joustavuuteen ja luovuuteen järjestelyissä sekä suostumiseen haastattelujen ajoittamiseen suunniteltua pidemmälle aikavälille, mikä vaikutti koko ryhmän yhteiseen aikatauluun. Tutkijaryhmän pieneneminen jo tutkimuksen alkuvaiheissa johti myös uusiin tehtäväjakoihin ja viimeinen suurempi muutos oli kiristynyt raportin

kirjoitusaikataulu kesällä 2022. Kaikista muutoksista kuitenkin selvittiin yhteistyöllä, ja itse kunkin venymisellä yhteinen projekti saatiin sovitus- aikataulussa valmiiksi. Yhteistyössä on voimaa.

*Kirsi Helstelä:* Yamk-opinnoissa opinnäytetyön aloittaminen tuli vastaan jo varhaisessa vaiheessa opintoja. Nyt ajatellen oli hyvä niin. Olin aiemmin tehnyt kaksi opinnäytetyötä: ensimmäisen osana Leonardo da Vinci kehittämishanketta tutkimusryhmän mukana ja toisen yksin, yksittäiselle tilaajalle. Näin tiesin kokemuksesta, että toimiminen ryhmässä oli inspiroivaa ja työtahtia edistävää, siinä missä yksin puurtaminen oli yksinäistä ja motivaatiota heikentävää. Näin ollen ajatukseni oli, että haluan ehdottomasti mukaan tutkimusryhmään opinnäytetyön tehdäkseni.

Jo otsikkotasolla Seurakuntien muutos ja alueelliset kehitystrendit innosti. Vaikka seurakunnassa työskentelystäni on jo kahdeksan vuotta, olen huolestuneena seurannut ja pohtinut, minne ihmeeseen kirkko on matkalla. Valinta oli siis helppo, muutamasta hankkeesta halusin mukaan juuri tähän. Ehdoton kerma kakkussa oli tuiskussa ja pakkasessa kuljetut yhteiset reissut työparin kanssa seurakunnissa ympäri Suomen. Jokaisessa seurakunnassa oli erilainen tunnelma, niin tiloihin astuessa, kuin itse haastattelutilanteessa. Myös tuon seurakuntien erilaisuuden ja erinomaisuuden olisin halunnut purkittaa jälkikäteen tarkasteltavaksi. Käsitykseni siitä, että seurakunta työyhteisönä on jotakin ainutlaatuista, vahvistui näillä haastattelumatkoilla.

Aineistoa analysoidessa minut yllätti laadullisen tutkimuksen luottamus tutkijaan ja sen myötä vastuu omasta analyysistä. Olin tehnyt kaksi määrällistä opinnäytetyötä ja yhtäkkiä oli minun valittavissani, kuinka ilmaisen asioita analyysistä tekstiksi. Kärsin matkan varrella paljon epävarmuudesta, mikä minä olen tästä asiasta sanomaan, olenko minä riittävä tulkitsemaan aineistoa valmiiksi tekstiksi. Tässä kohdin valtava merkitys oli työparillani, joka uskalsi lausua aineistosta asioita luottaen omaan ymmärrykseensä. Huomasinkin siis, että myös alan kokemus tuo varmuutta. Eroavaisuutemme oli, että oma seurakuntayhteyteni on tuore ja ohut ja mennyt urani seurakunnassa lyhyt. Nykyisessä työssäni antroposofisessa yhteisössä koen olevani kuin päinvastaisessa maastossa suhteessa luterilaiseen



seurakuntaan. Ymmärsin, että asioiden sanoittaminen on vaikeaa minulle, jolle seurakuntatyön maasto on vieraampi.

Työn ja opintojen yhteensovittaminen aiheutti useita murheen alhoja, kuten sanomattakin on selvää aikuisopiskelijan elämässä. Varsinaiset murheet kuitenkin liittyivät äkillisesti kiristyneeseen aikatauluun kesällä 2022. Sen lisäksi, että tilanne aiheutti omassa työssä massiivisia järjestelyitä, liittyi suurin kriisi työn luottavuuteen. Koin, että jäimme kesäksi yksin tekemään aineistoanalyysiä, johon olimme saaneet vain kirjaoppia. Vaikka opettajat tarjosivat ohjaustaan myös kesäaikaan, uskon, että erilaista olisi ollut sukeltaa aineiston analyysiin loma-ajan ulkopuolella, jolloin asiat olisivat edenneet rauhassa ja mistään käytännön opista yli hyppäämättä. Säännöllisesti ja tiheään kokoontuvan tutkijaryhmän olisi ollut mahdollista reaaliajassa ratkoa yhteisiä eteen tulleita kysymyksiä ja hioa tekniikkaa analyysin alkuvaiheilla. Syntyi siis tunne siitä, että teen jotakin, mitä en täysin osaa. Tähän epävarmuuteen suostuminen johti myös kapinahenkeen, jossa päätin, etten enää ikinä lue yhtään laadullisen tutkimuksen raporttia niillä luottavaisilla silmillä, joilla aiemmin olin lukenut. Olisiko jokin muukin tutkijaryhmä analysoinut aineistonsa kiireellä ja mahdollisesti epäyhteneväisin menetelmin? Jälleen työparini oli ratkaisevassa asemassa. Hän näki aineistossa samat löydöt kuin minä. Yhdessä haimme varmuutta analyysillemme vielä käyttämällä hakusanatoimintoa vastaten omiin kysymyksiimme, sanovatko he tosiaan kaikki asiasta näin ja eikö todella tätä käsitettä useampi ottanut puheeksi. Päädyimme yhteiseen varmaan lopputulokseen, nämä asiat aineistosta todella nousevat, on analyysiä tehty kiireellä ja aloittelijan otteella tai ei.

*Virve Pihlajamäki:* Aloittaessani opinnot minulla ei ollut aavistustakaan, millaiseen seikkailuun pääsin mukaan, kun pääsin tekemään seurakuntien toiminnan muutos ja alueelliset kehitystrendit -pitkittäistutkimusta. Olen koko 20-vuotisen työurani ollut töissä yhdessä pienessä pirkanmaalaisessa seurakunnassa ja tehnyt siellä nuorisotyötä ja myöhemmin diakoniatyötä. Olin jo pitempään haaveilut mahdollisuudesta lähteä tutustumaan muihin seurakuntiin ja siellä tehtävään työhön. Tämä tutkimus vastasi juuri tuohon haaveeseen.

Tutkimusryhmään lähdin hieman arkaillen mukaan ja olin jo valmiiksi päättänyt, että omat rajoitteeni huomioon ottaen teen tämän tutkimuksen oman osuuteni yksin. Luojan kiitos, näin ei käynyt. Sain melko alkuvaiheessa itselleni tutkijaparin, joka opetti minulle sen, että pystyn vaatimaan parityöskentelyyn ja ryhmä opetti sen, että ryhmätyössä on voimaa. Oli hienoa olla osa toimivaa ryhmää, joka innostui yhdessä yhteisestä asiasta, vaikka matka oli välillä todella raskas, koska työt olivat koko ajan mukana opiskelija-arjessa.

Itse tutkimuksessa pääsin tutkimaan omaa suurinta mielenkiinnon kohdettani eli seurakuntalaisten osallisuutta sekä kohtaamista ja vuorovaikutusta. Nämä ovat olleet minulle aina tärkeimpiä asioita tässä omassa työssäni. Oma kutsumukseni ja työnäkyni on sielunhoidollinen ja organisoiva. Tämä näky vahvistui tämän tutkimuksen myötä ja sain ymmärrystä seurakuntalaisten hengellisestä kaipuusta tämän päivän Suomessa. Opiskelujen ja tutkimuksen alussa tuntemani arkuus omasta osaamisestani jäi myös jonnekin Suomen maanteiden varsiin, kun ajoin seurakunnasta seuraavaan tekemään haastattelua.

Mitä sitten tämän tutkimuksen jälkeen? Sen tiedän, että tutkijan elämänasenne on nyt osa tapaani tehdä työtä. Tiedän todella paljon enemmän Suomen kirkon ja seurakuntien elämästä. Näköalani seurakunnasta on laajentunut kalansilmä-objektista kohti panoraamakuvaa. Pieni diakoniatyön laatikko pienessä seurakunnassa tuntuu entistä pienemmältä ja ahtaammalta. Josko uusi seikkailu odottaisi nurkan takana? Olen valmis.

*Jenni Pohjonen:* Opintoja aloittaessani minulla ei ollut mielessä mitään omaa tutkimuskohdetta opinnäytetyöprosessia silmällä pitäen. Tavoitteenani oli päästä mukaan tekemään tutkimusta, jonka aihe olisi kiinnostava ja tuore. Seurakuntien toiminnan muutos ja alueelliset kehitystrendit -pitkittäistutkimus oli tavoitteideni mukainen projekti ja enemmänkin.

Selvää on, että tämän matkan varrella opin paljon siitä, mitä tutkimuksen tekeminen ryhmässä on. Menetelmiä voi opiskella erilaisista käsikirjoista, joita on lukuisia, mutta yhteistyön tekemistä kuuden tutkijaopiskelijan kesken ei voi oppia kirjoista, se täytyy kokea. Opimme tuntemaan toistemme tavat työskennellä,

etsimme yhteistä ja samaan aikaan yksilöllistä rytmiä työskennellä yhteisen päämäärän hyväksi. Aikataulu oli tiukka ja moni meistä työskenteli täysipäiväisesti opiskelun ohessa. Kamppailu aikaa vastaan oli toisinaan hyvinkin konkreettista. Haasteista selvisimme yhdessä. Merkittävä kokemus itselleni on se, että toisilleen vieraat ja erilaisista ympäristöistä tulevat ihmiset hitsautuvat muutamassa kuukaudessa tiiviiksi ja toimivaksi ryhmäksi lähes pelkästään etäseminaarien ja -palaverien, sähköpostien ja WhatsApp-viestien välityksellä.

Ammatillisen kasvun kannalta oli silmiä avaavaa päästä tekemään tutkimushaastatteluja eri seurakuntiin. Omassa työssäni johtavana diakoniatyöntekijänä tehtäviini kuuluu muun muassa diakoniatyön kehittäminen, yhteistyöverkostojen ylläpitäminen ja vahvistaminen sekä uusien toimintatapojen löytäminen. Se, että sain kuulla ja lukea eri työntekijöiden ja seurakuntalaisten ajatuksia seurakuntakontekstista käsin laajensi omaa ammatillista ajatteluani merkittävästi. Monesti tutkimusseurakunnista kotiin ajaessani pää pursusi ajatuksia, havaintoja ja ideoita haastatteluista inspiroituneena.

Tutkimuksen tekeminen työn ohessa ja eri työvaiheiden eteneminen sovitussa aikataulussa edellytti kurinalaista itsensä johtamista ja omien voimavarojen tarkkailua. Tutkimuksen edetessä oma asiantuntijuus laajeni ja vahvistui. Työstimme tutkimusraporttia koko kesän ja ainakin itselleni oli tärkeää, että myös kesäkuukausina ohjaavat opettajat olivat tavoitettavissa ja heiltä sai tarpeen vaatiessa kommentteja ja näkökulmia etenevään työhön. Kärsivällisesti kannustaen he ohjasivat läpi ryteikköjen, joita itselläni oli useampiakin ja valoivat uskoa siihen, että hyvä tästä tulee. Ja hyvähän siitä tuli.

*Maria Puronaho:* Olin alusta alkaen innoissani, että pääsin mukaan juuri tähän tutkimukseen. Sosiaalisena luonteena innostuin valtavasti ajatuksesta, että pääsisin tutustumaan seurakuntiin ja siellä toimiviin ihmisiin ympäri Suomea. Aihe oli myös mielenkiintoinen ja itseänikin seurakunnan työntekijänä koskettava. Työalojen välinen yhteistyö on ollut lähellä sydäntäni koko seurakunnassa työskentelyni ajan ja oli hienoa päästä mukaan tutkimaan juuri sitä aihetta. Kvalitatiivista tutkimusta en ollut tehnyt aikaisemmin, joten sitä jouduin kyllä metodina

opiskelemaan ihan tosissani. Koin sen kuitenkin ehdottomasti enemmän omaksi tutkimusmenetelmäksi kuin kvantitatiivisen tutkimuksen.

Tutkimuksen ehdottomaksi suolaksi nousi seurakunnassa toimivien ihmisten tapaminen ja haastattelut. Myös keskustelut aiheesta ja aiheen vierestä nauhoituksen sammussa. Eniten harmittaa, ettei sitä valtavaa tietotaitoa mikä seurakunnista löytyy, mielestäni vieläkään osata jakaa tarpeeksi seurakuntien kesken. Pyöriä keksitään uudelleen monissa seurakunnissa ja käytetään ihan valtavasti aikaa siihen sen sijaan, että kopioitaisiin ja jalostettaisiin toimivia malleja muista seurakunnista. Ihmeellinen kokemus oli Keski-Pohjanmaan flikalle ajella Ylläksen ja Inarin väli ensimmäistä kertaa elämässä. Tähän tutkimukseen kannatti lähteä mukaan jo pelkästään Lapin tunturi- ja järvimaisemien takia.

Epätoivon hetkiä tuli varmaan koettua eniten monien tuntien haastattelujen litterointien kirjoittamisessa sekä valmiin monen sadan sivun litteroidun tekstin läpi kahlaamisessa. Melkein koko ajan oli kuitenkin sellainen tunne, että kyllä tästä selvitään. Ja silloin kuin ei ollut, niin Päivi Thitz ja Mikko Malkavaara tsemppasivat meitä eteenpäin. Ja tässä ei todellakaan oltaisi ilman heidän rautaista ammattitaitoaan, jonka ansiosta saimme valtavan arvokkaita neuvoja ja aina uusia työkaluja jatkaa eteenpäin. Olin opintovapaalla lähes koko tutkimuksen tekemisen ajan, mikä helpotti huomattavasti aikataulussa pysymistä.

Pitkittäistutkimuksen tekemisen myötä opin valtavasti uutta kvalitatiivisen tutkimuksen tekemisestä sekä fokusryhmähaastattelun käyttämisestä tutkimusmenetelmänä. Myös ryhmätyöskentelytaitoni vahvistuivat. Näkemykseni laajeni myös erilaisista seurakunnista ja niiden toimintatavoista. Opin paljon uutta erilaisista tavoista työskennellä eri työalojen kesken. Hienoa tutkimusprosessissa oli, että olimme kaikki tutkijat alusta alkaen samalla viivalla ja jokaisen ammattitaitoa ja osaamista kunnioitettiin ja hyödynnettiin alusta loppuun.

*Mervi Selkälä:* Opintojen alussa minulle ei ollut vielä selvää, mistä aiheesta haluaisin tehdä opinnäytetyön. Kuullessani mahdollisuudesta osallistua tutkimukseen ilahdutti minua. Aihe oli kiinnostava, tuore, laajalle alueelle ulottuva ja toivottavasti myös seurakuntien tulevaisuuden työtä kehittävä hanke. Pidin myös

tärkeänä sitä, että tutkimuksen haastatteluissa oli mukana seurakuntien työntekijöiden lisäksi seurakuntalaisia, vapaaehtoisia sekä luottamushenkilöitä. Heidän äänensä unohdetaan helposti seurakuntien muutos- ja kehittämistyössä.

Työskentelin tutkimuksen aikana pitkälti seurakunnan diakoniatyössä. Oma ammatillinen mielenkiintoni tutkimuksessa oli erityisesti seurakuntien ja yhteistyökumppaneiden yhteistyössä ja sen kehittämisessä. Olen kaivannut diakoniatyöhön vahvempaa ja luontevampaa yhteistyötä yli työalarajojen sekä selkeämpää työnjakoa ja jouhevaa yhteistyötä yhteistyökumppaneiden välille. Tämän tutkimuksen tietoperustan ja tutkittaviin seurakuntiin tutustuminen ja syventyminen haastatteluiden kautta laajensi ymmärrystäni erilaisista seurakunnista sekä seurakuntien työstä, yhteistyöstä sekä kehitystarpeista ja -haasteista. Tutkimuksen edetessä huomasin ammatillisen kiinnostuksen lisääntyvän kaikista tutkimuksen teemoista. Toiveenani on, että voisin omalla paikkakunnallani viedä tutkimuksen tuloksia seurakunnan tietoisuuteen ja toimintaan jollain tavoin.

Itselleni tutkimusmatka oli sekä työläs että erittäin antoisa ja opettavainen kokemus monella tapaa. Työn, opiskelun sekä vapaa-ajan sovittaminen vaati aikatauluttamista ja voimavarojen yhteensovittamista sekä perheeltä joustoa ja ymmärrystä. Olin työelämässä opintojen aikana melkein koko ajan. Keväällä olin reilun kuukauden mittaisella opintovapaalla, joka oli tarpeellinen opintojen etenemisen kannalta. Kesäloma meni osittain tutkimusta kirjoittaessa ja tutkimuksen loppuvaiheessa vaihdoin työpaikkaa sosiaali- ja terveysalalle. Tutkimukseen liittyvä mielenkiinto ja tutkijaryhmän vahva tuki auttoi selviytymään kaikista haasteista, joita matkalla on ollut.

Merkittävin ja opettavin tutkimukseen liittyvä oppimiskokemus itselleni oli isossa opiskelijatutkijaryhmässä toimiminen. Oli ilo havaita tutkimuksen edetessä, miten eri puolelta Suomea olevat opiskelijatutkijat hioutuivat yllättävän nopeasti yhteen tuntematta kukaan ennestään toisiaan. Jokaisen opiskelijatutkijan erilaiset vahvuudet, ammattitaito, kiinnostuksen kohteet ja ideat vahvistivat ryhmän toimijuutta ja edistivät tutkimusta, unohtamatta tutkimuksessa olevien opettajien ja ohjausryhmän osaamista ja tukea. Tutkijaparin kanssa lukuisat etätapaamiset, sähköpostit ja pikaviestit edistivät tutkimuksen etenemistä ja vahvistivat

pariyhteistyötä, molemmat toisiaan tukien. Toivon, että seurakunnat saavat tämän tutkimuksen kautta sitä lisätietoa ja -ymmärrystä, jota tarvitsevat seurakuntien toiminnan muutoksessa ja kehitystyössään.

#### 6.4 Huomiota tuleviin tutkimuksiin

Tähän seurakuntien pitkittäistutkimukseen oli tarkoitus saada mukaan kahdeksan opiskelijatutkijaa. Tutkimus toteutettiin nyt kuuden opiskelijatutkijan voimin. Tämä tarkoitti meille mukana olleille enemmän haastateltavia seurakuntia, enemmän litterointia ja enemmän tutkimuskysymyksiä. Työn määrä nousi suuremmaksi ja aikaa tutkimuksen jokaiseen vaiheeseen jouduttiin käyttämään huomattavasti enemmän. Kun pitkittäistutkimusta jatketaan, on tärkeää, että mukana on kahdeksan opiskelijatutkijaa tai vaihtoehtoisesti tutkimuskysymyksiä on vähennettävä.

Yhteinen kokemuksemme on, että teimme hankkeessa enemmän työtä kuin yamk-opinnäytetyön tekemiseen tavanomaisesti edellytettäisiin. Kokemus meitä varmasti rikasti, mutta muun muassa ansionmenetyksenä mitattuna asia ajoittain harmitti. Myös johtuen omalla autolla kuljettujen matkojen korvaamisesta vain julkisten mukaan, tulisi jatkossa haastateltavat seurakunnat valita mahdollisimman läheltä haastattelijaa. Haasteensa tuo se, että tutkijaparit asuivat keskenään hyvin eri puolilla Suomea, eikä siten optimaalista lähiseurakuntaa ollut löydettävissä. Näin ollen taloudellista taakkaa lisäsi se, että matkakustannukset jäivät todellisuudessa osin opiskelijoiden kustannettaviksi.

Kahden tunnin haastattelulle varattu aika ei kaikissa seurakunnissa ollut riittävä. Vastaukset olivat pitkiä ja mielipiteitä oli paljon. Usein jouduttiin hoputtamaan eteenpäin. Tarkentavia kysymyksiä ei myöskään läheskään aina ennätetty teemmään. Toisaalta kahta tuntia pidempään eivät haastateltavat olisi jaksaneet keskittyäkään. Seuraavaa haastattelua varten kysymysten määrää on ehkä tarpeen arvioida uudelleen. Suosittelemme myös kysymyspatteriston testaamista käytännössä seuraavalle tutkijaryhmälle. Vaikka kelloimme kyselyä ja jaoimme aikaa

kysymysten kesken tasaisesti, vain testaamalla olisimme havainneet etukäteen, kuinka eri lailla vastausten kesto painottuu.

Aineisto painottuikin lopulta selkeästi ensimmäisiin kysymyksiin. Tämä aiheutti sen, että ensimmäisen pääluvun kirjoittajien aineisto oli valtava, mutta oheni seuraavan kahden pääluvun osalta huomattavasti. Olisiko tähän auttanut se, että kysymysten järjestystä olisi vaihdettu puoleessa seurakuntia. Tällöin kuitenkin suunnitellun järjestyksen logiikka olisi särkynyt. Esimerkiksi seurakunnan tehtävästä olisi oletettavasti tärkeää kysyä aina ensimmäisenä.

Haastatteluja tehtiin sekä seurakunnissa vieraillemalla että Microsoft Teamsin välityksellä. Microsoft Teamsin kautta tehdyt haastattelut pysyivät paremmin aikataulussa ja niissä keskityttiin olennaiseen. Toisaalta paikan päällä toteutuneet haastattelut olivat rennompia, haastateltavat juttelivat vapaammin ja vuorovaikutus oli aktiivisempaa. Seurakunnissa fyysisesti toteutettujen haastattelujen kautta päästiin myös paremmin tutustumaan siihen toimintaympäristöön, jossa seurakunnat toimivat.

Tutkimuksen nimi viittaa vahvasti alueellisuuteen. Kuitenkin jo anonymisoidessamme litterointeja kadotimme vaivattoman mahdollisuuden tarkastella alueellisia eroja teknisestä ratkaisusta johtuen. Anonymisoinnissa säilytettävä yksilöintitieto eli koodi sisälsi seurakunnan jäsenmäärään pohjautuvan koon, seurakunnalle annetun järjestysnumeron, Kuntaliiton kuntaluokittelun (maaseutumainen, taajaan asuttu, kaupunkimainen, pääkaupunkiseutu) sekä haastateltavan tunnistetiedot. Kuitenkaan maantieteellisestä alueesta kertovaa, seurakunnan sijaintia koodi ei sisältänyt, mikä teki analyysistä maantieteellisen alueellisuuden suhteen työläämpää, mutta ei kuitenkaan mahdotonta.

Tutkijaparit lisäsivät myöhemmin värikoodeja kertomaan alueellisuudesta. Näin analysoidessa oli helposti havaittavissa, minkä hiippakunnan alueella seurakunta sijaitsi. Ilman värin käyttöä tuli palata katsomaan erillisestä listasta seurakunnan järjestysnumero, jotta oli mahdollista hahmottaa seurakunnan sijainti ja siten havaita mahdollisia alueellisuuksia. Kirjoitusvaiheessa tämä luonnollisestikin johti siihen, että alueellisuudesta puhuttiin hiippakuntatasolla eikä esimerkiksi

käsitteillä Etelä-Suomi, Pohjois-Suomi, jne. Näin ollen eri pääluvut sisälsivät erilaista käsitteistöä kuvatessa alueellisuutta. Ensimmäisessä pääluvussa puhuttiin hiippakunnista, viimeisessä Etelä-Suomesta ja vastaavan tasoista kuvauksista.

Myös tutkijaparin kesken alkuun oli eroavaisuutta kirjoitettaessa pääkaupunkiseudusta. Puhuttaisiinko värikoodin mukaisesta Helsingin hiippakunnasta vai pääkaupunkiseudusta, johon koodin sisältämä kuntaluokittelun neljäs luokka pääkaupunkiseutu viittaa. Kuntaliiton kuntajaottelussa huomionarvoista onkin, että kolme ensimmäistä luokkaa maaseutumainen, taajaan asuttu ja kaupunkimainen eivät sisällä maantieteellisen sijainnin ulottuvuutta, siinä missä neljäs luokka pääkaupunkiseutu ilmaisee selkeästi myös maantieteellisen sijainnin itse kuntaluokittelun lisäksi. Tällöin aineistonanalyysiä tehdessä on mahdollisuus, että pääkaupungin alueelliset erot suhteessa muuhun maahan alkavat nousta analyysistä tutkijan silmään painokkaammin osin siitä syystä, että kooditus sisältää tiedon pääkaupunkiseudusta, toisin kuin muista alueista.

Jatkossa anonymisoinnissa tekstiin jätettävän tunnistetiedon on syytä sisältää myös alueellisuus eli tieto seurakunnan sijainnista. Tämän lisäksi tulee keskustella yhteisesti ja ajoissa ennen kirjoitusvaihetta, millä tasolla ja tarkkuudella sijainnista kirjoitetaan. Onko esimerkiksi Parikkala Mikkelin hiippakuntaa, Karjalaa, Etelä-Karjalaa vai Itä-Suomea? Myös pääkaupunkiseudusta on hyvä sopia, onko se todella pääkaupunkiseutua Kuntaliiton kuntaluokittelun mukaisesti vai noudatetaanko alueellisuudesta sovittua luokittelua, oli se sitten hiippakunnan tai muun tasoinen luokittelu. Arvoitukseksi jäi, olisiko niitä noussut enemmän, jos koodi olisi sisältänyt maantieteellisen ulottuvuuden. Suosittelemme seuraavaa tutkijaryhmää toimimaan tältä osin toisin.



## LÄHTEET

- Ahonen, A. R. (2012). Maailmanlähetys tienhaarassa. Siirtymävaiheen missiologisia kysymyksiä. Suomen Lähetysseura.
- Dufta, M. (2020). Megatrendit 2020. Sitran selvityksiä 162. Erweko. <https://media.sitra.fi/2019/12/15143428/megatrendit-2020.pdf>
- Gill, P., Stewart, K., Treasure, E., & Chadwick, B. (2008). Methods of data collection in qualitative research: interviews and focus groups. *British dental journal* 204 (6) 291–295. <https://www.nature.com/articles/bdj.2008.192>
- Eskola, J. (2018). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 209–231). PS-Kustannus.
- Eskola, J., Lätti, J., & Vastamäki, J. (2010). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 Metodin valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. PS-Kustannus.
- Halman, L., Reeskens, T., Siebe, I., & Zundert, M. (2022). Change and Continuity in Turbulent Times. *Atlas of European Values*. European Values Series. Volume 1. Open Press TiU, Tilburg University. <https://assets.pubpub.org/0k7l6nt3/51652084537989.pdf>
- Helminen, V., Nurmio, K., Rehunen, A., Ristimäki, M., Oinonen, K., Tiitu, M., Kotavaara, O., Antikainen, H. & Rusanen, J. (2014). Kaupunki- ja maaseutu-alueuokitus. Paikkatietoihin perustuvan alueuokituksen muodostamisperiaatteet. <http://hdl.handle.net/10138/135861>
- Inglehart, R.F. (2021). *Religious Sudden Decline. What's Causing it, and What Comes Next?* Oxford University Press.
- Juhila, K. (i.a.). Teemoittelu. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 20.9.2022

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

- Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (s. 141–175). Gaudeamus.
- Kaira, T. (2020). "Sitä kohti, mikä on edessä": strategia-ajattelun ominaispiirteet Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Kirkon tutkimuskeskus.
- Kaira, T., & Lahtiluoma, S. (2018). Kunta ja seurakunta paikallisen hyvinvoinnin edistäjänä. Suomen kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1968-kunta-ja-seurakunta-paikallisen-hyvinvoinnin-edistajina>
- Kakkuri, T. (2014). Suomalainen herätys: Herätyskristillisyyden historia nälkävuosista Nokia-missioon. Kirjapaja.
- Kallio, A. (i.a.). Litterointi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavilla 4.9.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>
- Kananen, J. (2017). Laadullisen aineiston analyysimenetelmät. Teoksessa T. Makkonen (toim.), Laadullinen tutkimus pro graduna ja oppinäytetyönä (s. 131–154). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Keskitalo, J. (2016). Läsnaolosta kohtaamiseen. Teoksessa: Erilaistuva kirkko: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015: katsaus kirkon työhön. Kirkon tutkimuskeskus. <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/1513/viewmode=in-foview/qsr=erilaistuva%20kirkko>
- Ketola, K., Hytönen, M., Salminen, V-M., Sohlberg, J. & Sorsa, L. (2016). Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Saatavilla 17.9.2022 <https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Ktk+-+Osallistuva+luterilaisuus/b3865512-dc7a-e179-6d0d-432449d7931c>
- Kirkkohallitus. (2018). Yhteinen todistus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetyksen peruslinjaus 2018. Kirkkohallitus <https://evl.fi/documents/1327140/38205829/Yhteinen+todistus+->

[+Suomen+evankelis-luterilaisen+kirkon+l%C3%A4hetyksen+peruslinjaus+2018.pdf/ff23dbb2-e810-7da2-37bd-6ab7a231bde?t=1568876039000](https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4237/viewmode=infoview/qsr=suuntaviivoja%20+Suomen+evankelis-luterilaisen+kirkon+l%C3%A4hetyksen+peruslinjaus+2018.pdf/ff23dbb2-e810-7da2-37bd-6ab7a231bde?t=1568876039000)

Kirkkohallitus. (2020). Suuntaviivoja uskontojen kohtaamiseen. Kirkkohallitus <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4237/viewmode=infoview/qsr=suuntaviivoja%20>

Kirkkohallitus. (2021). Ovet auki ykseydelle ja yhteydelle. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ekumeeninen toimintalinjaus vuoteen 2026. Ulkoasianosasto.

Kirkkohallitus. (11.1.2022). Kirkko ja hyvinvointialueet. Kirkkohallituksen yleiskirje nro 1/2022. [https://evl.fi/documents/1327140/97032515/1\\_2022+Kirkko+ja+hyvinvointialueet.pdf/5f89e062-0a31-9571-ecac-69f5cb640884?t=1642153282271](https://evl.fi/documents/1327140/97032515/1_2022+Kirkko+ja+hyvinvointialueet.pdf/5f89e062-0a31-9571-ecac-69f5cb640884?t=1642153282271)

KJ 1055/1993. Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>

Kuula-Luumi, A. (i.a.). Laadullisen aineiston anonymisointi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 4.9.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/laadullisen-aineiston-anonymisointi/>

Limnell, J., Hiltunen, E., & Dufva, M. (2022). Suomen tulevaisuudet. Suuret kysymykset ja vastaukset. WSOY

L 1054/1993. Kirkkolaki 26.11.1993/1054. Kirkkolaki 1054/1993 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®

Malkavaara, M. (2017). Luterilaisuuden vaikutus kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Teoksessa R. Illman, K. Ketola, R. Latvio & J. Sohlberg (toim.), Monien uskontojen ja katsomusten Suomi (s. 46–64). Kirkon tutkimuskeskus.

Modeus, F. (2011). Osallisuuteen kutsutut. Jumalanpalvelusyhteisö muutoksessa. Kirjapaja.

Mönkkönen, K. (2019). Moniammalillinen yhteistyö: Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Gaudeamus.

Paasivaara L. & Nikkilä J. (2010). Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia. Kirjapaja.

- Puohiniemi, M. (2002). Arvot, asenteet ja ajankuva. Limor.
- Puohiniemi, M. (2022). Suomalaisen arvomaailman muutos, globalisaatio ja ajan henki. BoD-Books on Demand.
- Puusa, A. (2020). Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus
- Ramstedt, T. & ja Utriainen, T. (2017). Uushenkisyys. Teoksessa Illman, R. Ketola, K. Latvio, R. Sohlberg, J. Aflatuni, A. Anton, E., & Hulkkonen, K. (toim.), Monien uskontojen ja katsomusten Suomi (s. 213–223). Kirkon tutkimuskeskus.
- Saari, J. (2019). Hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa. Toiminnan hankkeen selvityshenkilön raportti. 31.1.2019 <https://vnk.fi/documents/10616/5698452/Selvityshenkil%C3%B6+Juho+Saaren+raportti+30.1.2019+-+Hyvinvointivaltio+eriarvoistuneessa+yhteiskunnassa/4d051e27-3c18-7647-90c7-fd87eff4d3b/Selvityshenkil%C3%B6+Juho+Saaren+raportti+30.1.2019+-+Hyvinvointivaltio+eriarvoistuneessa+yhteiskunnassa.pdf?t=1548834059000>
- Saarinen, R. (2005). Kirkot uskonnollisen elämän kokonaisuudessa. Helsingin yliopisto [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42023/2005saarinen\\_kirkot\\_uskonnollisen.pdf?sequence=2](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42023/2005saarinen_kirkot_uskonnollisen.pdf?sequence=2)
- Saarinen, R. (2016). Kirkko-oppi. Teoksessa Kirkon tulevaisuuskomitea. Mietinnön liiteosa. Kirkkohallitus.
- Salminen, V-M. (2020). Kirkon paikka ja yhteiskunnallinen rooli. Teoksessa H. Salomäki, M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen & J. Sohlberg (toim.) Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019 (s. 219–250). Kirkon tutkimuskeskus.
- Salomäki, H. (2017). Herätysliikkeet suomalaisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Illman, R., Ketola, K., Latvio, R., Sohlberg, J., Aflatuni, A., Anton, E., & Hulkkonen, K. (toim.), Monien uskontojen ja katsomusten Suomi (s. 65–76). Kirkon tutkimuskeskus.
- <https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Ktk+-+Monien+uskontojen+ja+katso-musten+Suomi/c8c8d8be-e49b-5998-3539-6b2a29a4903d>

- Suomen ev.lut. kirkko. (2020). Ovet auki: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026. Kirkkohallitus. <https://evl.fi/documents/1327140/52567038/Ev.lut.kirkko-strategia.pdf/9fb95410-78a0-6ace-a331-aa2c31b869c5?t=1600781363026>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-a). Jäsentilasto 2021. Saatavilla 20.9.2022 <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=185>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-b). Kirkko työnantajana. Saatavilla 20.8.2022 <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/toissa-kirkossa/kirkko-tyonantajana>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Valtonen, M. (2020) Kohtaamisen teologiaa –dialogin siunaus. Teoksessa P. Thitz, M. Malkavaara, L. Rättyä, & M. Valtonen (toim.) Diakonisen hoitotyön perusteet ja käytännöt (s. 89–101). Saatavilla 17.9.2022 [https://issuu.com/diak\\_publications/docs/diak\\_opetus\\_6\\_web](https://issuu.com/diak_publications/docs/diak_opetus_6_web)
- Vuori, J. (i.a.-a). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoar-kisto. Saatavilla 8.9.2022 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menelmaopetus/>
- Vuori, J. (i.a.-b). Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoar-kisto. Saatavilla 20.9.2022 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menelmaopetus/>

## LIITE 1. Haastattelukysymykset

### 1. Toimintaympäristö ja arvojen muutos

#### 1.1 Seurakunnan tehtävä paikallisesti ja osana maailmanlaajaa kirkkoa

- Miten näette seurakunnan tehtävän tällä paikkakunnalla?
- Mitä merkitsee se, että seurakunta on osa maailmanlaajaa kirkkoa? Miten se näkyy resurssien suuntaamisessa?

#### 1.2 Toimintaympäristön arvot ja asenteet

- Miten kuvaillette tällä paikkakunnalla juuri nyt vallitsevia arvoja ja asenteita?
- Ovatko nämä arvot ja asenteet enemmän paikallaan pysyviä vai muutostilassa?
- Miten tämä näkyy seurakunnassa?

#### 1.3 Muiden hengellisten suuntausten vaikutus

- Millaiset hengelliset suuntaukset vaikuttavat seurakuntanne alueella?
- Miten näiden vaikutus näkyy alueella ja seurakunnan toiminnassa?

### 2. Toimintakulttuuri ja yhdessä tekeminen

#### 1.1 Työalarajat ylittävä yhteistyö

- Miten työalojen välinen yhteistyö seurakunnassanne toteutuu?
- Miten kehittäisitte tai uudistaisitte työalojen yhteistyötä?

#### 1.2 Paikalliset yhteistyökumppanit

- Mitkä ovat seurakunnan keskeisimmät paikalliset yhteistyökumppanit?
- Millä tavalla yhteistyökumppanien kanssa tehtävä yhteistyö on muuttunut ja millaisia muutostarpeita siihen on tulevaisuudessa?

#### 1.3 Seurakunnan rooli ja vaikutusvalta paikkakunnalla

- Millä tavalla seurakunnan rooli ja vaikutusvalta paikkakunnalla on muuttunut?
- Millaisia odotuksia yhteistyökumppaneilla on seurakuntaa kohtaan?
- Millaisia odotuksia seurakunnalla on paikallisesta yhteistyöstä?

### 3. Seurakuntalaisten osallisuus ja kohtaamisen kehittyvät muodot

#### 1.1 Seurakuntalaisten osallisuus ja toimintamahdollisuudet

- Millainen on seurakuntalaisten rooli seurakunnan tehtävän toteuttamisessa?
- Miten seurakuntalaiset voivat käyttää osaamistaan ja taitojaan seurakunnassa?
- Miten työntekijöiden, seurakuntalaisten ja vapaaehtoisten yhteistyö on kehittynyt?

#### 1.2 Kohtaamisen kehittyvät muodot

- Keitä tai millaisia ryhmiä seurakunnassa pyritään erityisesti tavoittamaan ja kohtaamaan?
- Millaisia kohtaamisen ja vuorovaikutuksen haasteita seurakunnassa on kohdattu viime vuosina?
- Millaisia uusia kohtaamisen muotoja tai tapoja on otettu käyttöön viime vuosina?

## LIITE 2. Tietosuojaseloste

Tietosuojaselosteen laatimispäivä	3.2.2022
Hankkeen nimi ja kesto-aika	Seurakuntien toiminnan muutos ja alueelliset kehitystrendit -pitkittäistutkimus 2021-. Tutkimus on luonteeltaan pitkittäistutkimus, joten päättymisaikaa ei ole tällä hetkellä määritelty.
Hankkeen kuvaus	Tutkimuksella kerätään tietoa seurakuntien toimintaympäristön ja toiminnan muutoksista ja kartoitetaan pitkän aikavälin kehityskulkuja. Tutkimukseen osallistuu 25 seurakuntaa eri puolilta Suomea. Ylemmän amk:n opiskelijat keräävät aineistoa fokusryhmähaastatteluilta kahden vuoden välein ja osallistuvat tulosten raportointiin. Tutkimuksen yhteistyökumppaneina ovat kirkkohallitus ja Kirkon tutkimus ja koulutus -erillisyksikkö.
Hankkeen rekisterinpitäjä	Diakonia-ammattikorkeakoulu Oy, PL 12, 00511 Helsinki
Rekisterinpitäjän tietosuojavastaava	Liisa Leppänen, 050 563 5169, <a href="mailto:tietosuojavastaava@diak.fi">tietosuojavastaava@diak.fi</a>
Hankkeen yhteyshenkilö	Projektipäällikkö Mikko Malkavaara, <a href="mailto:mikko.malkavaara@diak.fi">mikko.malkavaara@diak.fi</a> , 040 87 4563, yhteyshenkilö Päivi Thitz, <a href="mailto:paivi.thitz@diak.fi">paivi.thitz@diak.fi</a> , 040 869 9723
Hankkeen osapuolet	Rahoittaja: Kirkkohallitus
Mitä henkilötietoja hankkeessa käsitellään?	Seurakuntien kirkkoherran tai muun yhteyshenkilön yhteystiedot. Haastatteluihin osallistuvien työntekijöiden ja seurakuntalaisten nimet, tehtäväkuvat ja sähköpostiosoitteet kerätään haastattelujen toteuttamista varten. Haastatteluissa käsitellään osallistujien kokemuksia ja ajatuksia seurakunnan toiminnasta. Vastauksissa voi nousta esiin erilaista epäsuoraa henkilötietoa.
Mikä on henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste?	Henkilötietojen käsittelyn peruste on <a href="#">EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan</a> mukaisesti seuraava: <input checked="" type="checkbox"/> Tutkittavan suostumus <input checked="" type="checkbox"/> Rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen <input type="checkbox"/> Yleistä etua koskeva tieteellinen tai historiallinen tutkimus, tilastointi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttö <input type="checkbox"/> Oikeutettu etu, mikä:
Käsitelläänkö hankkeessa arkaluonteisia henkilötietoja (EU:n tietosuoja-asetuksen mukaisia erityisiä henkilötietoryhmiä)?	<input type="checkbox"/> Tutkimuksessa ei käsitellä arkaluonteisia / erityisiä henkilötietoja Tutkimuksessa käsitellään seuraavia arkaluonteisia / erityisiä henkilötietoja: <input type="checkbox"/> Rotu tai etninen alkuperä <input type="checkbox"/> Poliittiset mielipiteet <input checked="" type="checkbox"/> Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus <input type="checkbox"/> Ammattiliiton jäsenyys <input type="checkbox"/> Geneettiset tiedot <input type="checkbox"/> Biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten <input type="checkbox"/> Terveystiedot



	<input type="checkbox"/> Seksuaalinen käyttäytyminen tai suuntautuminen <input type="checkbox"/> Rikostuomioihin tai rikkomuksiin liittyvät tiedot  Arkaluonteisten tietojen käsittely perustuu seuraavaan <a href="#">tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan</a> mukaiseen erityisehtoon: <input checked="" type="checkbox"/> Tutkittava nimenomainen suostumus <input type="checkbox"/> Tieteellinen tai historiallinen tutkimustarkoitus tai tilastollinen tarkoitus <input type="checkbox"/> Tutkittava on saattanut käsiteltävät arkaluonteiset tiedot julkisiksi <input type="checkbox"/> Käsittely on tarpeen tärkeän yleisen edun vuoksi <input type="checkbox"/> Muu, mikä:
Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään?	Henkilötietoja kerätään tutkimukseen seuraavista lähteistä: <input checked="" type="checkbox"/> Suoraan tutkimukseen osallistuvilta <input type="checkbox"/> Henkilökohtainen haastattelu, ei tallennettu <input type="checkbox"/> Kyselylomake, paperinen <input type="checkbox"/> Kyselylomake, sähköinen <input checked="" type="checkbox"/> Videointi tai muu tallentaminen <input type="checkbox"/> Muu tapa, mikä: <input checked="" type="checkbox"/> Muualta kuin tutkimukseen osallistuvilta, mistä ja mitä tietoja: Seurakuntien yhteyshenkilöiltä kerätään etukäteen tiedot haastatteluihin osallistuvista (nimi, tehtäväkuva ja sähköpostiosoite).  <input checked="" type="checkbox"/> Tutkittavalla ei ole velvollisuutta toimittaa tarvittavia henkilötietoja, osallistuminen on vapaaehtoista.
Siirretäänkö tai luovutetaanko henkilötietoja hankkeen ulkopuolelle?	<input type="checkbox"/> Tietoja ei siirretä eikä luovuteta hankkeen ulkopuolelle <input checked="" type="checkbox"/> Tietoja siirretään tai luovutetaan hankkeen ulkopuolelle, minne ja kenelle: Tietoarkiston ohjeiden mukaan anonymisoitu kirjallinen tutkimusaineisto siirretään aineiston analysoinnin jälkeen Tietoarkistoon.
Siirretäänkö henkilötietoja EU/ETA-alueen ulkopuolelle?	<input checked="" type="checkbox"/> Tietoja ei siirretä eikä luovuteta EU/ETA-alueen ulkopuolelle <input type="checkbox"/> Tietoja siirretään tai luovutetaan EU/ETA-alueen ulkopuolelle, minne ja kenelle:
Kuinka kauan henkilötietoja säilytetään?	Asiakirjojen säilytysajat määritellään Diakin arkistonmuodostussuunnitelmassa ja ne pohjautuvat pääasiallisesti lainsäädäntöön, rahoittajan vaatimuksiin, korkeakoulujen yleiseen käytäntöön tai Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnollisten tarpeiden perusteella määrittelemiin säilytysaikoihin. Hankkeen henkilörekisteriin kerätyt ja rekisterin piirissä käsiteltävät henkilötiedot säilytetään rekisterissä rahoittajan vaatimuksesta riippuen 10-15 vuotta. Säilytysajan päättymisen jälkeen paperiset tiedot tuhoetaan tietosuojasäiliössä ja sähköiset tiedot poistetaan järjestelmistä.
Miten henkilötiedot suojataan?	<input checked="" type="checkbox"/> Hankkeelle on tehty tietosuojan vaikutustenarviointi  Paperiaineistot <input checked="" type="checkbox"/> Paperiaineistoa ei kerätä

	<p><input type="checkbox"/> Paperiaineistoa kerätään, aineisto suojataan seuraavalla tavalla:</p> <p>Sähköiset aineistot</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Kaksivaiheinen tunnistautuminen</p> <p><input type="checkbox"/> Käyttäjätunnus</p> <p><input type="checkbox"/> Salasana</p> <p><input type="checkbox"/> Käyttöoikeuksien rajaaminen</p> <p><input type="checkbox"/> Muu, mikä:</p> <p>Tutkimusaineiston anonymisointi / pseudonymisointi</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Tutkimusaineisto anonymisoidaan (kaikki henkilötiedot poistetaan täydellisesti niin, että tunnistamiseen ei voida palata eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja)</p> <p><input type="checkbox"/> Tutkimusaineisto pseudonymisoidaan (tunnistettavuuteen voidaan palata koodiavaimen tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja)</p> <p><input type="checkbox"/> Tutkimusaineisto anonymisoidaan tai pseudonymisoida osin, miltä osin:</p> <p><input type="checkbox"/> Tutkimusaineistoa ei anonymisoida eikä pseudonymisoida, miksi:</p> <p>Miten arkaluonteiset / erityisten henkilötiedot suojataan: Tietoa käytetään Diakin tunnusten kautta suojatuissa Diakin järjestelmissä. Haastattelijat poistavat nauhoitukset omilta puhelimitaan litteroinnin jälkeen.</p>
Miten henkilötietoja käsitellään hankkeen päättymisen jälkeen (ennen hävittämistä)?	<p><input checked="" type="checkbox"/> Kaikki henkilötiedot hävitetään. Haastatteluihin osallistuvien työntekijöiden ja seurakuntalaisten henkilötiedot.</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Henkilötietoja (nimi, sähköposti, organisaatio) voidaan käyttää hankkeen jälkeen uutiskirjeen lähettämiseen. Seurakuntien yhteyshenkilöiden henkilötiedot.</p> <p><input type="checkbox"/> Tutkimusrekisterin henkilötiedot arkistoidaan pseudonymisoiduna.</p> <p><input type="checkbox"/> Tutkimusrekisterin henkilötiedot arkistoidaan anonymisoiduna.</p> <p>Mihin ja miten aineisto arkistoidaan: Haastatteluaineistot arkistoidaan Tietoarkistoon. Tutkimusseurakuntien yhteyshenkilöiden tiedot arkistoidaan Dynastyyn.</p>
Automaattinen päätöksenteko ja profilointi	Hankkeen henkilörekisteriä ja sen sisältämiä tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon eikä profilointiin.
Mitä oikeuksia minulla on rekisteröitynä?	Sinulla on oikeus esittää pyyntö tietojesi tarkastamisesta tai oikaisemisesta. Pyyntö tehdään kirjallisesti lomakkeella Diakin julkisten verkkosivujen kautta: <a href="https://www.diak.fi/diak/organisaatio/tietosuoja-ja-saavutettavuus/#21f90a27">https://www.diak.fi/diak/organisaatio/tietosuoja-ja-saavutettavuus/#21f90a27</a> Pyyntöä esittäjän henkilöllisyys varmistetaan lomakkeen lähettämisen yhteydessä vahvalla tunnistautumisella. Voit tiedustella pyyntösi käsittelystä Diakin tietosuojavastavalta.

	<p>Jos oikaistavaksi tai poistettavaksi pyydettyjä henkilötietoja ei voida enää yksilöidä tai poistaa hankkeessa syntyneestä tutkimusaineistosta, Diakin tietosuojavastaava tekee hallinnollisen päätöksen, voidaanko esitetty pyyntö toteuttaa. Vastaus ilmoitetaan sinulle kirjallisesti ja siitä on mahdollista valittaa tietosuojavaltuutetulle, joka on valtakunnallinen viranomainen.</p> <p>Tietosuojavaltuutetun yhteystiedot:  Tietosuojavaltuutetun toimisto  PL 800, 00531 Helsinki  <a href="mailto:tietosuoja@om.fi">tietosuoja@om.fi</a>  029 566 6700  <a href="http://www.tietosuoja.fi">www.tietosuoja.fi</a></p>
--	--

### LIITE 3. Esimerkkejä analysoinnin eri vaiheista

#### Mitä merkitsee se, että seurakunta on osa maailmanlaajaa kirkko?

##### 1) pelkistäminen litteroidusta tekstistä

Td1: Joo, minä ajattelen, että ainakin niin, kun oma omasta itsestäni ensinnäkin nyt käsin, että se merkitsee turvallisuutta, yhteyttä ja myöskin voimaa ja voimaannuttaa minua. Ja sitten mä ajattelen sitä, että maailmanlaajuinen kirkko tulee miniatyyrikoossa vastaan esimerkiksi diakoniatyön vastaanotoilla näkyviin, että monen erikin uskontokunnan ihmisiä käy vastaanotolle myöskin eri kristillisiin kirkkokuntiin kuuluvia ja sitäkin kautta se, maailmanlaajuinen kirkko, on yllättävänkin lähellä ja koettavissa, jos ei niinkään organisaationa, tämmösten yksittäisten ihmisten kohtaamisissa. Sitten onhan meillä ystävyysseurakuntatyötäkin. Jonkun verran se tietysti on profiloitunut nyt meillä tuonne Unkarin suuntaan tällä hetkellä, mutta sitäkin kautta pienesti se maailmanlaajuinen kirkko näkyy. Ja sitten Kirkon Ulkomaanavun kanssa samoin kuin Punaisen Ristin kanssa tehdään yhteistyötä ja diakoniatyön puolella, että sillä tavalla se myöskin on läsnä

Td1: Se merkitsee turvallisuutta, yhteyttä ja myöskin voimaa ja voimaannuttaa minua. I22KM

Td1: maailmanlaajuinen kirkko tulee miniatyyrikoossa vastaan esimerkiksi diakoniatyön vastaanotoilla näkyviin. Ei niinkään organisaationa, vaan yksittäisten ihmisten kohtaamisissa. I22KM

Td1: Ystävyysseurakuntatyö. I22KM

Td1: Yhteistyön kautta KUA, SPR. I22KM

## 2) eri seurakuntien pelkistysten yhteenveto, hiippakunta merkitty värikoodilla

<p>Sv2: Seurakuntalaiset on kaikkialla ihmisiä, ei pyhimyksiä. K6MM</p> <p>Sv4: Vaikka Keski-Euroopassa tai Venäjällä, kun matkustaa kirkoissa on tuttua. Sitä samaa <u>Jlää</u> julistetaan ympäri maapalloa. K6MM</p> <p><u>Tkh</u>: Sinut on kutsuttu palvelemaan Kristuksen kirkkoa tässä seurakunnassa. Se on aika puhuttelevaa. K6MM</p> <p>Sv1: Niin <u>mun mielestä</u> sillä lailla ihan meidänkin seurakunta ja kirkko liittyy ihan mihin asti vaan ja maailman ääriin. Niin on sitten rukous, että joka sunnuntai kirkossa rukoillaan muunkin maailman puolesta. K6MM</p> <p><u>Tkh</u>: Seurakunta on panostanut</p>	<p>Td1: Se merkitsee turvallisuutta, yhteyttä ja myöskin voimaa ja voimaannuttaa minua. I22KM</p> <p>Td1: maailmanlaajuinen kirkko tulee miniatyyrikoossa vastaan esimerkiksi diakoniatyön vastaanotoilla näkyviin. Ei niinkään organisaationa, vaan yksittäisten ihmisten kohtaamisissa. I22KM</p> <p>Td1: Ystävyyseurakuntatyö. I22KM</p> <p>Td1: Yhteistyön kautta KUA, SPR. I22KM</p> <p>Sl1: Ei näy päivittäisissä toiminnoissa, enemmän varmaan tulevaisuutta. I22KM</p>	<p><u>Tk</u>: <u>Meidän hiippakunta</u> sukupolvea. Vaikka kansainvälisyys kiinnostaa. I20PK</p> <p><u>Tk</u>: Mutta mää sanoisin, että lähetystyö näkyy meillä huomattavasti vähemmän, mitä se näkyy esimerkiksi jossakin <u>toisaalta</u> maalaisseurakunnissa. I20PK</p> <p><u>Tk</u>: Lähetystyö voisi näkyä enemmän nimenomaan siitä näkökulmasta, mitä kaikkea lähetystyö nykyään on. I20PK</p> <p><u>Tk</u>: Tulevaisuuden parantamisen paikka olisi tämän lähetystyön moninaisuuden tuota ylläpitäminen. I20PK</p>
--	--	--

## 3) Aineiston jäsentelyä eri luokkiin

### Toivoa ja tukea

Tp: Maailmanlaajuus on myös se, että kirkko on myös parituhatta vuotta vanha asia, organisaatio, yhteisö. Ollaan kestänyt kirkkona vuosituhansien varrella, jos jonkinäköistä. Toivo on myös aika vahvalla perustalla. K6MM

Td1: Se merkitsee turvallisuutta, yhteyttä ja myöskin voimaa ja voimaannuttaa minua. I22KM

Tk: Yhteisöllisyyden luoja. Liittyy myös maailman tilanteeseen ja kaikkiin, että seurakunta olisi se osa sitä yhteisöä. Se on turvapaikka. Halutaan yhdessä tehdä asioiden eteen. Kirkkoihin kokoonnutaan, kun on kriisi ja tarvitaan tukea, turvaa, lohtua ja toivoa. K14TA

Tkh: Meidän strategian visio: Seurakunta on luotettava osa maailmanlaajuisesta Kristuksen kirkkoa. Koemme seurakunnan turvalliseksi hengelliseksi yhteisöksi. Seurakunnassa kerrotaan armollisesta Jumalasta ja Kristuksesta sekä rakastetaan lähimmäistä. Seurakunta kantaa vastuuta myös ympäristöstä. K14TA

Tkh: Jotenkin tuo semmoista vähän turvallista oloa, että jos meitä on, onko meitä karkeasti kolmasosa maailman ihmisistä kristittyjä? Sisaria ja veljiä on ympäriinsä. K14TA

Sy: Meillä on sellainen selkänöja, joka on maailmanlaajuinen selkänöja, yksi kirkko. Meillä on semmoinen selkänöja maailmanlaajuisesti ja historiallisesti. K12KM

## 4) Eri alaluokkien hahmottelua isommiksi teemoiksi

## Maailmanlaaja kirkko

